ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః.

# యథార్థము

## (లేక పతివ్రత)

ఐదంకములు సాంఘిక నాటకము

[కథ కల్పితము.]

కర్త:

మ॥ రా॥ శ్రీ రాయసం వేంకటరమణయ్య

గోవిందపురం :: గుంటూరుజిల్లా.



పబ్లిషరు:

రామచంద్రయ్య

బుక్సెల్లర్సు అండ్ పబ్లిషర్సు,

రాజమండ్రి.

 [వెల రు 1—0—0.

సర్వహక్కులు.
రాజమండ్రి పబ్లిషర్సు:
రా తు చ ం ద్ర య్య,
యస్. అప్పలస్వామి అండ్ సన్సువారివి.

ప్రథమ ముద్రణము.
500 కాపీలు

రా జ మ ం డ్రి.
బాక్సు ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపబడియె.
15—9—1945

# పాత్రలు



రామం:—(కథానాయకుడు)

మన్మథుడు:—(రెండవ కథానాయకుడు)

మాధవుడు:—(సీత తాత—వృద్ధుడు)

గిరిరావు:—(రామం మిత్రుడు)

పోష్టుమాను:—

భైరవశాస్త్రి:—

బాబు:—(రామం పుత్రుడు)

సీత:—(కథానాయకి)

రాజ్యం:—(రెండవ కథానాయకి)

శాంతమ్మ:—(రామం తల్లి వృద్ధురాలు)



# మ న వి

చ. గురుముఖమైన విద్య నమ ♦ కూరమిచేతను తోచినట్టులీ
కరణిని నాటకంబుగను ♦ కల్పన జేసి రచించి నాడనో
పరమను పూజ్యులార ♦ ఘనపండితులార! మదీయగ్రంథమం
దరయగ తప్పులున్నను బు ♦ ధాగ్రిణులార క్షమింప వేడెదన్.



ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః

# యథార్థము

## (లేక పతివ్రత)

---

### ప్రథమాంకము—ప్రథమరంగము.

---

(రాజేశ్వరి తనగదిలో యేకాంతంగా కూర్చొని తనలో)

ఆహా!

ఉ. సోముడు లేనిరాత్రి గతి ♦ శోధన లేని కవిత్వమట్లు మా
ల్యామము లేని సంబి స్తితి ♦ నాథుడు లేని రణంబురీతి స
త్ప్రేమము లేని పెండ్లివలె ♦ పెద్దలు లేని సభావిధంబు నా
రాముడు లేని మద్హృదయ ♦ రాజ్య మరాజకమాయె నిత్తరిన్.

నిజమునకు నామిత్రబృందమున నెందరు సుందరసుకుమారులు లేరు. వారిని యాసింపని నాహృదయకమలము రాముచెలి మినే యేల యాసింపవలయును. ఆతనికడ యేదియో యసన్య సామాన్యమైన మహాత్మ్య మిమిడియున్నది. నే డింకనూ రా డాయె. యెటకేగెనోకదా. ఆత డరుదెంచకమున్నే అసంపూర్తి గా చిత్రింపబడిన యాతని ఛాయాచిత్తరువును పూర్తి చేసె

రామం—రాజ్యం! పూర్వముకన్నా మిన్నగా నీ వెన్నింటినో గ్రహించుకొనుచుంటివి. చదువమని యిచ్చిన గ్రంథముల నన్నింటిని చక్కగా చదువుచుంటివా యేమి?

రాజ్యం—రామం! చదువుకొనినచో ఇట్టివిషయాల గ్రహించుకో లేమా?

రామం—రాజ్యం! మానవుని గమ్యస్థానానికి చేర్పగలిగేది విద్యే. విద్య లేకున్న యుక్తాయుక్తభావమున తర్కించుకో లేము. తర్కించి ప్రపంచాన్ని ప్రేమింప తెలిసికో లేము.

రాజ్యం—రామం! ప్రేమ మెందుకు వెలుంగును?

రామం—ఋతువు లెందుకు మారును. మేఘము లెందుకు వర్షించును. పుష్పము లెందుకు సువాసనల చిల్కును. చెట్లు ఫలము లెందు కొసంగును. సూర్య చంద్ర గ్రహ తారకలు దివమందు జన్మింపుచూ లయించు లెందులకు? ఈకారణముల గ్రహించుకొన్న ప్రేమ మనుష్యులయం దెందుకు వెలుంగునో యథార్థ మగును.

రాజ్యం—రామం! అవి వాటిధర్మరీ స్వభావములబట్టి యట్లు చేయును.

రామం—మానవు డంతియేకదా? ఆతనిజన్మ ప్రేమించుటకు — ప్రేమించి జీవించుటకు — జీవించి లయించుటకు ... కానా ... ?

రాజ్యం—మరి ప్రేమస్వరూప మొక్కటియేగదా? దాని కిన్ని మార్పు లెందుకూ?

రామం—ప్రేమ ... ... మార్పులు ... ... రాజ్యం! నీయీప్రశ్నలకు సమాధాన మీయను. కొలదికాలములో నీవే గ్రహించుకో గలవు.

రాజ్యం—కారణం?

రామం—నాకే నీప్రశ్నలు ఆశ్చర్యం కలిగిస్తున్నవి.

రాజ్యం—సరే ప్రేమతర్కమునకు స్వస్తి మంగళహారతియని యుం
టిని. తరువాత—

తే. నన్ను నోలలాడించెడి ♦ నవ్యగీతి
భవ్యతరగీతి మాధుర్య ♦ భావగీతి
రాలనైనను గఱిగింప ♦ జాలుగీతి
పాడి నాచేత పాడించు ♦ వరమపురుష!

రామం—నాకు సావకాశంలేదు. నే పోవాలి.

రాజ్యం—రామా! ఎప్పటికి పోవాలీ?

రామం—మావారికడకు. జాబుకూడా వచ్చింది.

రాజ్యం—అనగా మీఅమ్మగారికడనుంచా?

రామం—కాదు, మాతాతయ్యగారి వద్దనుంచి.

రాజ్యం—అబ్బో! అందుకే శాబోలును అత్తగారింటికేగే కొత్తఅల్లుని
మాడ్కి తయారయ్యావు.

రామం—ఔను. అందులో అబద్ధమే మున్నదీ?

రాజ్యం—పోకతప్పదా?

రామం—తప్పదు.

రాజ్యం—మరల మీపునరాగమన మెప్పుడు?

రామం—రేడియోగానానికి రాకతప్పదుగా. శలవు (నిష్క్రమించును.)

రాజ్యం—(తనలో) ఆహా!

తే. కటికిచీకటి గ్రమ్మి వ్యా ♦ త్తండమునకు
సూర్యుడున్నను స్నానవ్య ♦ సూర్య డరుగ
ధ్యేయ మెయ్యది సంగీత ♦ దేవిడిపుడు
బావురనుచున్న దతిబాష్ప ♦ భరిత యగుచు.

పాట

చుక్కలరథములో
ఎక్కి చక్కంగాను
దిక్కులన్నీ చూచియీా
పక్కకే వచ్చితివ చందురూడా నీవు
చిక్కకుంటివియేలొ చందురూడా.

(తెర వ్రాలును)

ద్వితీయరంగము—కర్తపురి.

---

(రామం, సీత)

సీత—చెన్నపట్నంనుంచి వస్తూ నా కేమి తెచ్చారూ?

రామం—ప్రియాణబడలిక తెచ్చా—

సీత—అబ్బా! చెప్పండీ.

రామం—నీ కేదిష్టమో దానినే తెచ్చాను. ఇదిగో పుచ్చుకో.

(అని పట మిచ్చును.)

సీత—(చూచి) దీనిని యెవ్వరు చిత్రించారూ—?

రామం—చెన్నపురిలో ఒకస్నేహితురాలు చిత్రించి నాకు బహుమతిగా యిచ్చింది.

సీత—ఎంతముద్దుగా చిత్రించింది. మీారంటే ఆమెకు అంతముద్దొస్తా,

రామం—అదిగో! ఆ అనుమానపెనుభూతమే. పేదకుటీరాలపై జగడాల జడివాన కురిపించేది.

సీత—ఆమె సవనాగరికురాలు, పైగా మీకు స్నేహితురాలు.

రామం—నీవినిర్మలహృదయాలయములో అనుమానపెనుభూతా లుండవచ్చునా సీతా...?

సీత—ప్రభూ! అనుమానపెనుభూతాలు లేని హృదయాలయా లున్నవా—?

మాధవుడు ప్రవేసిస్తూ—సీతా! ప్రయాణబడలికతో నున్న రామము నకు క్షీరపానీయమును తెచ్చిచ్చావా—?

సీత—ఆప్రయత్నముమీదనే వుంటిని పోతున్నా, తాతయ్యా!

మాధవుడు—నాయనా రామం! చెన్నపురిలో నీవనులన్నీ నెరవేరాయా? మరల మరల పోనవసర ముండదుకదా?

రామం—ఏమో చెప్పలేను తాతయ్యా! నావనులకు తుదా మొద లుండవు. ఐనా సీతను ఇకముందు విడచి దీర్ఘకాలము వొంట రిగా వుండను. ఈనాడే మచిలీపట్టణములో మాయమ్మగారి కడకు తీసుకపోవాలి. ఎంతకాలం ఈగుంటూరులో వుంచేదీ!

మాధ—రామం!

ఉ. సీతను తల్లిదండ్రులతి ♦ చిన్నతనంబున వీడినారు నా
చేతులమీద పెంచి దరిఁ ♦ జేరిచి నీతులనేర్పి నేడు నీ
చేతుల కందజేసితిని ♦ చేడియభారము తీరిపోయె యీ
తాతకు హాయిగల్గు నికఁ ♦ తక్కిన చింతలు నాకు, లేవికన్.

రామం—మరలమరల వెనుకటి వొప్పగింత లెందుకు తాతయ్యా!

మాధ—రామం! మాసీత కడు అమాయకురాలు.

తే. నీలముగనున్న వన్నియుఁ ♦ నీరమనియు
తెల్లనివి పాలటంచనిఁ ♦ తెలిసికొనెడి
అతిచుమాయకురాలు నీ ♦ తమ్మగనుక
ఇంతగా చెప్పుచుంటి నే ♦ నిన్నిసార్లు.

రామం—అఘాయిత్యేరాలు కాదుగా.

మాధ—భూదేవత కున్నంతవోర్పూ, సముద్రునకున్నంత విశాలహృదయం. అగ్నికున్నంత పవిత్రత. మావరహాలతల్లికి, మాసీతమ్మ తల్లికి సహజంగా సమకూరివున్నవి.

సీత—(క్షీరపానీయ మిరువుర కిచ్చి సీత వినయచుండును)

రామం—సీతా! మీతాతయ్య నుడువుచున్న పలుకులన్నీ యథార్థమేనా. ఐనచో సీతారాముల వనవాసక్లేశములోని ఘట్టములను చదివి అందలిమకరందమును పిండి పింగాణీపాత్రలో నున్న యీక్షీరపానీయముతో మిళితముచేసి చంద్రధ్వజములబోలు నీమంగళకరధ్వజములతో నాకిమ్ము. దేవేంద్రుడు రంభచేతి ద్రాక్షామృతమును గ్రోలినట్లు గ్రోలుతాను. పలుకవేమీ—? మరల మూగనోమును నోమ పూనినావా? సదా యీనోముల తోనూ వ్రతాదులతోనూ బక్కచిక్కి పోతున్నావు. స్వస్తి చెప్పరాదూ—?

సీత—అబ్బా! మీరెప్పుడూ ఇట్టులే కోడిగా లాడుతుండారు. బిడ్డ తండ్రివికాబోతున్నావు. ఇంకనూ బాల్యమేనా?

రామం—మరి మీతాత మహాపతివ్రతవని భడాజు పొగడ్తలు నా ముందు పొగడట మెందులకూ?

సీత—ఎవరిబిడ్డను వారు పొగడుకుంటారు; రేపు మీరో. మీబిడ్డను మీరు పొగడుకొనకుందురేమో చూస్తాగా.

రామం—(కాఫీ గ్రోలుతూ) ఒహ్హోహ్హోహో! అదియూ విషయం. కాఫీలో పంచదారకు బదులు లవణముము కలిపిచ్చిననూ మీ తాత ఎంతరుచిగా నున్న దీకాఫీయని పొగడుతాడు. నాబిడ్డ కూడా నాకిట్టులే యిస్తే నన్నూ పొగడ మంటావా?

మాధవు—రామం! నీవు వొచ్చావనే సంతోషములో మునిగి పుటిక్కిన పంచదారకుబదులు లవణమును కలిపి యుండవచ్చును. లలనలకు లవణముకదా అందుబాటులో నుండునది.

సీత—"ప్రమాదో ధీమతా మపీ" అని యెంతటివారికైనా పొరపాటు గ్రహపాటు లుండకపోవు క్షమించుడు. మరల యిప్పుడు పంచదార కలిపిచ్చెదను.

రామం—కొంతలో కొంతనయమే. ఈకాటిపతివ్రతలు కొందరు భర్తలను వశముచేసికొనుటకు మందులూ మాకులూ కలిపిస్తున్నారులే, అంతపని జరుగలేదు. అదృష్టవంతుడనే అదేమీ అంటే ప్రమాదో ధీమతామపీ" అని అంటారు.

మాధవ—సీతా! మనరాముము గొప్పహాస్యప్రియుడు.

రామం—తమరు నశ్యప్రియులు.

సీత—పైగా గానప్రియులు.

రామం—అంతకంట్టే పైగా నీవు గారెల్రప్రియురాలవు.

సీత—అబ్బా! నన్ను నవ్వించ బోకండీ.

రామం—ఏడిపించ మంటావా? ఔనుగాని ప్రయాణం మాట మరుస్తున్నావా.

సీత—ఎందుకు మరుస్తానూ, సిద్ధముగానే వున్నాను.

మాధ—ఇకముందు యీముసలితాతను మరచిపోతారు కాబోలును—

సీత—తాతయ్యా! మాతాపితృల హృదయాన్ని మీయందే చవిచూడగలిగిన మీ యీమనుమరాలు మిమ్ము మరచిపోగలదా?

మాధ—ఇదివరకువోలె నన్ను నీవు మరచిపోకుండా వుండలేవు సీతా! ఇక మరచిపోక తప్పదు. మరచిపోవలయుననియే నాయాశయం.

సీత—ఆకుపుట్టుక పుట్టి మిమ్మిట్టిదుర్ఘట సంకటసముద్రమున సంక్షోభింప జేయుచుంటిని తాతయ్యా మరితప్పదు.

మాధ—నీకొఱకే జీవించాను. తల్లీ తండ్రి లేని పిల్లవని వాళ్ళంతా కన్నులం చేసుకొని పువ్వులలో పెట్టి పెంచాను. పెద్దదానినిం చేశాను స్త్రీల కర్తవ్యములైన ఉత్తమవిద్యలను గఱపించాను. నీవు సుఖపడగలవని కోరినవరున కొనంగి పాణిగ్రహణమహోత్సవాదికృత్యములనుకూడా నెరవేర్చుకున్నాను. సుఖపడుమను నన్ను నీవు మరచిపోతేనేగాని నీసంసారముపై నీకు భ్రాంతి హెచ్చుగా కలుగకు.

సీత—నాపుట్టింటపేరట నీవుదక్క నా కింకెవ్వరున్నారు తాతయ్యా! అంధరినీ బాపుకొంటిని. (అని అశ్రుల గార్చును)

మాధ—రామం! నీవు సకలగుణాభిరాముడవు మాకు లభించావు. మీకన్నా నాకు మాత్రమెవ్వరున్నారూ నేడో రేపో కాటికి కాళ్ళు చాపుకొనియుంటిని మీదంపతు లిద్దరూ నన్నింత బూడిదచేసి పోకూడదూ?

రామం—అది అసంభవం తాతయ్యా! నీవు సీతను వీడుట కెట్లు తల్లడిల్లి పోతున్నావో నాతల్లి నన్ను వీడి యుండుట కట్లు తల్లడిల్లి పోదా — వలయుచో మీసీతను మీరెంచుచ్చవచ్చినంత కాలము మీసన్నిధానముననే నిలుపుకొనవచ్చును. నేనుమాత్రము మాతృదేవిని వీడియుండజాలను సీతపై నాకున్న ప్రేమ మాతృప్రేమయందు మటుమాయమై పోతున్నది.

సీత—తాతయ్యా! ఎప్పటికైనా వారిసొత్తును కాని మీసొత్తును కాను గదా. ఇక నన్ను కాపాడే బాధ్యతకూడా మీకు తొలగి పోయినది.

మాధ—రామూ! మాసీత పతితోడిదే లోకమని తలంచు మహాపతివ్రత నిన్ను వీడి ఒక్కక్షణకాల ముండగలదా. నీకొఱకై ఎన్ని

నోములు నోచినదో ఎన్నివ్రతములు చేసినదో నీకుమాత్రం తెలియదా.

రామం—మాటవరుస కట్లంటివికాని నిన్ను వీడి నేనుమాత్ర ముండ గలనా సీతా! ఆజాలికన్నుల భాష్పముల జార్చకు.

ఉ. సీతరో నిన్ను హృద్భ్రమయ ♦ సీమలో రత్నసుఖాసనంబుపై
ప్రీతిగ నుంచి నిత్యము న ♦ వీనపునోజ్జ్వమహానురాగసం
భూతసుమాళిచేత హరి ♦ పూర్తిగ నెంతటి పూజసేతునో
ధాతకు నీదు కాళికను ♦ తప్పగ శక్యమె ధాతకాతకున్.

సీత—క్షణములో నవ్విస్తారు. క్షణములో యేడిపిస్తారు. అన్నిటికీ తగి వున్నారు.

మాధ—రామూ! పాటకచ్చేరీలకనీ, పండితసభలకనీ సీతను వీడి పోలేకుమునుకదా?

రామం—నేనుమాత్రం! వసివాడనా తాతయ్యా (అని పేపరు చూచు కొనుచుండ మన్మధుడు పెట్టీబేడతో ప్రవేశించి గుమ్మముకడ నిలచి)

మన్మ—సీతా! సీతా! తాతయ్యా! తాతయ్యా!

సీత—(గుమ్మముకడకేగి) ఎవరువారు?

మన్మ—ఉన్నావా! నేనుకదూ సీతా!

సీత—(ఆనందముతో) మన్మథా! నీవా ఇదే రావడమా! లోనికి రా తాతయ్యగారుకూడా వున్నారు. అబ్బా! ఎన్నినాళ్ళకు చూచి తినోయీ నిన్ను చదువుపూర్తిగానిదే ఈసీతను చూడకూడ దనుకున్నావు కాబోలును.

మన్మ—తాతయ్యా! నమస్కారము.

మాధవు—బాబూ! కుశలముగా చేరుకున్నావుకదా సంతోషం.

రామం—(తనలో) ఈప్రబుద్ధు డెవ్వడూ— (మరల పేపరు చదువును.)

మాధవు—బాబూ! ఇప్పు డెచ్చటనుండీ నీరాక.

మన్మ—చెన్నపురినుంచే తాతయ్యా!

సీత—(లోనికేగి) కాఫీ తెచ్చియిచ్చును.

మాధ—పరీక్ష లై పోయినవా?

మన్మధు—(గో)లంతు ఐపోయినవి తాతయ్యా! పరీక్షలో ను త్తీర్ణుడ నయ్యాను కూడాను.

మాధ—సంతోషము నాయనా! మీ మేనమామగారిని చూచి వొచ్చావా?

మన్మధు—వారిని యింకనూ చూడ పోలేదు. ఎప్పుడు మిమ్మ కన్ను లలో వేసుకుందామాయను యారాటము ముందు నా కిటే దారి చూపించినది తాతయ్యా!

మాధవు—బాబూ! మాపైని యెంత యవ్యాజపే)మోయీ నీకు—?

మన్మధు—ఎవరిసిద్ధహ స్తములవల్ల సీతతో సమానంగా దిక్కులేని యీపరమాణువు నభివృద్ధిలోని కొచ్చెను తాతయ్యా! అట్టి మీపైని పే)మలేని కృతఘ్నుడు కాడు యీమన్మధుడు.

సీత—(విప్పారిన కన్నులతో) తాతయ్యా! మనమన్మధుని వేషభా షలు పూ ర్తిగా మారిపోయాయి సుమా మునుపటిమన్మ మన్మధుడు కాడు. నేడు నవమన్మధుడై పోయాడు.

రామం—(తనలో) ఓహో! సీకంటికి వీ డొక నవమన్మధుడా—?

మన్మధు—తాతయ్యా! మనసీతాయికి మంచిగృహోపకరణములను తెచ్చాను.

మాధ—తెచ్చావా బాబూ! ఏవీ—?

మన్మధు—(పెట్టితీసి) సీతా! ఇదిగో దంతపుబొట్టుపెట్టి, దంతపుదువ్వెన, అద్దం, స్వదేశీ శిల్కుశారీలు, ఇంకా యేమేమి తెమ్మన్నావో

అన్నీ తెచ్చాను. ఇవిగో పుచ్చుకో. ఆనాడు తెమ్మన్నావు కదూ అన్నీ తెచ్చాను. సంతోషమేనా—?

రామం—తాతగారి పొడుం బుజ్జో!

సీత—(వస్తువులను గ్రహిస్తూ) మీ వేళాకోళములను పోనిచ్చారు కాదు.

మాధ—బాబూ! సీత నిమిత్తమై యెంతధనవ్యయము చేసితివోయీ.

మన్మధు—ఈధనవ్యయమే కాదు. అవసరమైనచో నాయీప్రాణ పంచకముల సహితమూ సమర్పించుటకు సిద్ధముగా నున్నాను. వీను తమరు పెంచిన బిడ్డడుకాడా తాతయ్యా?

రామం—(తనలో) నాహృదయగోళమున యేలనో చిన్నతుపాను రేకెత్తుతున్నది. వృద్ధిజెందినా పేదకాపురవుకుటీరమును పునాదులతోనహా యెగర కొట్టదుకదా—?

సీత—మన్మధా! వీ రెవరో నీకు తెలియునా?

మన్మధు—నాకు తెలియదు సీతా! నీవే తెలియజేయాలి.

సీత—నేను పేరు చెప్పకూడదు. తాతగారిని అడిగితే వక్కాణిస్తారు.

రామా—ఎవరి నడిగితే వారే వక్కాణింపాలి (తాతవైపునకు తిరిగి) తాతయ్యా గప్‌చిప్.

సీత—పోనియ్! నేనే వక్కాణిస్తాను. జనకుజుని యల్లారు ముద్దుపెద్ద పుత్రికపేరేమో తెలుసునా—?

మన్మధ—తెలియకేమీ. నీపేరే ఆమెపేరూకూడాను.

సీత—ఆమె పెనిమిటి పేరో—?

మన్మధు—రాముడు.

సీత—ఆపేరే వీరిపేరుకూడాను.

రామం—ఆపేరూ యీపేరూ కలసి ఒకపెద్దకాసులపేరై పోయిం దన్న మాట—?

సీత—ఆమె కాయన యేమి కావలెనో వీరు యీమెకూ కాడా అంతే బాతాఖా.

రామం—అట్లాగే కానుకదా.

మాధవు—పేరుచెప్పాట కేన్నిగంజళ్ళు తీయించావు సీతా!

మన్మథు—ధన్యుడను ధన్యుడను. రామమునుగారా వీరు. నానేత్రములు మలినరహితమై పోయినవి. నాహృదయలతిక వికసించి పోయి నది. తాతయ్యా! వీరి వివాహానికి కడను పునస్సంధానమహో త్సవమునకైననూ రాజాలకపోయితినే శ్రీసీతారామచంద్రుల దివ్యమంగళస్వరూపముల చూచి యానందింప లేకపోయితినే యనుకొంటున్న యింత యీనాటితో తీరిపోయినది. నాగాథకూడా విం టారా నేను తిరిస్తాను.

మాధవు—బాబూ! చెప్పుల్లో కాళ్ళు పెట్టుకొని ప్రయాణసంసిద్ధులై వున్నారు.

మన్మథు—రామం! నిజమా! ఈనాడే పయనమై పోవాలెనా?

రామం—అథవా సీతవున్ననూ నేనుమాత్రి ముండుటకు వీలులేదు. నాకు లక్షపను లుండును.

మన్మథు—రామం! మీరిరువురూ నాకోరకై మరిరెండునాళ్ళుండి పోగూడదమా? తృప్తితీరగా నాగాథ విన్నవించుకొని పరితృ ప్తుడ నౌతాగా—

రామం—వీలు లేదు ఇప్పటికే మధ్యమధ్య మకామములు వేస్తూ వృథా కాలయాపనచేస్తూ వొచ్చాను.

పోష్టుజమాను ప్రవేసించి—అయ్యగారూ...?

రామం—ఎవరువారు. ఓహో పోష్టుజమాను కాళింగారా.

పో—ఔను బాబూ!

రామం—ఎవరికైనా జాబు లున్నవా?

పో—మీకే జాబువొచ్చింది సార్.

రామం—సరియే తెమ్ము.

పో—చిత్తం. (అని యిచ్చును.)

రామం—(పుచ్చుకొంటూ) ఖాసీం! మదరాసులోవున్న పోష్టుజమాను గారిని చూస్తే నిన్ను చూడ నక్కర్లేదు మూమూమూర్తులా నీవలెనే వుంటాడు నీకేమన్నా కావాలెనా?

పో—ఔను మహారాజ్! వాడూ నేనూ ఏకగర్భజనితులమే.

రామం—సంశయం తీరింది.

పో—శలవుసార్.

రామం—మంచిది పోయిరమ్మ.

(పోష్టుజమాను నిష్క్రమించును రామం జాబు చూచుకొను చుండ)

సీత—జాబు యెక్కడనుంచి వొచ్చిందండీ?

రామం—చెన్నపురినుంచి.

సీత—ఎవరు వ్రాశారో తెలుసుకోవచ్చా?

రామం—అభ్యంతరం లేదు. రాజ్యం వ్రాసింది.

సీత—(చకితురాలై) రాజ్య మెవరూ?

రామం—దేశీయో గాయకురాలు. ఉత్తమవంశసంజనిత, అవివాహిత, చిరకాలమునుంచీ చెన్నపురిలో నాతో కలసి గానవిద్య నభ్య సింపుచున్నది. చనిపోయిన నాపితృవరు ప్రియమిత్రుడైన డాక్ట రు నారాయణరావుగారి సుపుత్రిక—

సీత—మరచేపోయా! తప్పరి ఛాయాపటమును చిత్రించి బహుమతిగా యిచ్చిన ధన్యురాలు ఆమేకదూ?

రామం—ఔనౌను. ఆమే.

సీత—ఏమి వ్రాసినదో మే మెల్లరమూ వినవచ్చా!

రామం—నిరభ్యంతరంగా వినవచ్చు, వినండి ...

చ. మునలను మించి పాడగల ♦ మానవమాత్రులు లేరటంచు యీ
దినమున వందితోత్రములు ♦ దివ్యముగా సభ సల్ప రండటం
చనగను నవ్వ్మతించితిని ♦ యిచ్చట ఘట్టము లెన్ని యుద్దినక్
మనవిని తోసి పుచ్చకను ♦ మంగళవారము కైన రమ్మికన్.

ఇట్లు రేడియోగాయకురాలు, కపితిలక రాజ్యం—

సీత—(తనలో) హృదయగోళమున యనుమానపెనుగాలి వీచుచున్నది తుదకు గాలివానమై అనురాగపుష్పరాగపిటకలతో కట్టుకొని యున్న మదీయదివ్యభవనమును మిఁగిపోవదుకదా.

మన్మ—రాముఁ! నీవు రేడియో గానకుడవుకూడానా యేమి?

రామం—ఔను ... అన్నిట్లో నున్నాను.

సీత—ఆమె అవివాహితకదా! మీతో స్వేచ్ఛగా విహరింపుచుండ ఆమెతల్లిదండ్రులు మిన్నకుండిరా?

రామం—ఆమె నాగరికురాలు. ఆమె తలిదండ్రులూ నాగరికులే అందు వల్ల సంశయింపరు.

మాధవు—రామూ! రేపోమాపో.

తే. పుత్రవంతుడవో పూర్వ ♦ పుణ్యమునను
పుత్రికావంతుడవో యగు ♦ పుణ్యదినము
లింకరానుండ యింతలో ♦ యిట్లు నీవు
పరుగులెత్తుట తగునె వో ♦ పద్మనయన.

రామం—నాకుమాత్రం తెలియదా తాతయ్యా! శలవు. నే నీబండికే పయనమై పోవలయును. సీతా! నాదుస్తులను సర్దిపెట్టుము. వలదు వలదు నాదుస్తులు కొన్ని యిచ్చట కలవు.

సీత—నేనుమాత్ర మిచ్చటెందులకూ—? నేనూ మీతో వస్తా ...

రామం—సీతా! నీ విప్పుడు రావలదు. రాతగవు. శరీరరొాప్తే కాకుండా మిక్కిలి ధనవ్రయముకూడా.

సీత—ఇక మిమ్ము విడనాడి ఒక్క త్రుటికాలమైననూ నిలువలేను.

రామం—నిన్ను విడనాడి నేనుమాత్ర మిచ్చట దీర్ఘకాల ముండగలనా
ప్రస్తుతము నీవు వచ్చుట సమంజసము కాదని చెప్పుచుంటిని.

సీత—నేను అమాయకురాలనుగాను మాయ చేయుటకు.

రామం—నేను గాయకుడనుగాని మాయకుడనుగాను మాయ జేయుటకు. నామాట వినుము.

సీత—మీమాటలు అక్షరాలా వింటాను. కాని నామనవికూడావినండి.

సీ. విభులను విడనాడ ♦ శుభముగాదని రామ
విభునితో భూపుత్రి ♦ వెడలలేదె
పతులను విడనాడ ♦ పసుప్పుగాదని పంచ
పాండవుల యర్ధాంగి ♦ పరువు లిడదె
మగనిని విడనాడ ♦ మగువకు తగదని
చంద్రముఖి పతితో ♦ చనగలేదె
నాధుని విడనాడ ♦ న్యాయంబుగాదని
దమయంతి నలునితో ♦ తరలలేదె.

తే. ఎందఱెందరో కులసతు ♦ లేగినట్టి
పధము వెంటనె నేనును ♦ పయనమగుదు
వచ్చుదానను నోనాధ! యిచ్చదీర్పు
వల్లతో గంప మెండగా ♦ జలదెజగతి ?

రామం—సీతా! నామాటవినుము. అదిగో పొగబండి వొచ్చువేళ యైనది. పోయివొస్తా తాతయ్యా! శలవు. మన్మధా మరల కలసికొంటా. సీతా! విచారింపకు! అదిగో అత్తులనే గిలకల భావిలోనుండి అప్పుడేట్టుక నీళ్ళుతోడి పోస్తున్నావు. వలదు సుమా—పోయివస్తా. (అంజరూ నిర్జీవప్రతిమలవలె నిలచిపోవుదురు. అశ్రువుల నిరోధముచే చాలా దూరమువరకూ చూడజాలక గాలిలోని దీపములాగు కదలిపోవుచుండ.)

తెర వ్రాలును.

## తృతీయరంగం.

---

(చెన్నపురి—భైరవశాస్త్రి—పూజామందిరం)

అనుబంధం.

లింగా నీదరిశన మెప్పుడుచిక్కు—
లింగా నీదరిశన మెన్నడుగలుగు
లింగా నీదరిశన మెట్టులదొరకు
వెండికొండామీద నల్లగుండూలాగుండే
లింగా నీదరిశన మెవరికిచిక్కు— ॥లిం॥

లింగా నిన్నుగుఱించి ఉగ్రతపస్సుతల్లక్రిందుగా చేయుచున్న భవదీయకింకరుడైన భైరవశాస్త్రికి దరిశన మీయవా పాపభయంకరా!

పోష్టుజవాను ప్రవేసించి చూచి. నావేరు పకీర్రైతే ఈయన శంకరా ఘింకరాయని హూంకరిస్తాడెందుకూ. ఇంకా యేమంటాడో ఈ పక్కనేవుండి అంతా వింటాను.

భైరవుడు—హిరణ్యాక్ష్య హిరణ్యాకశిపులకన్న హీనుడనా యీశ్వరా?

పో—తూత్! హిరణ్యాక్షు హిరణ్యాకశిపుడ నంటాడేమిటీ — ఆశంఖ పూదటమెందుకూ. ఆజాగంట కొట్టటమెందుకూ. ఇప్పటికే ఇతర్లకొంపలు తీసింది చాలక ఇంకా తీయాలినని శ్వామాలి.

భైరవు—సాంబశివా! నాదావాలన్నీ గెలిపిస్తే నీకు భోగాలుచేయిస్తా.

పో—అచ్ఛా! అచ్ఛా! నాకు అంతా అర్ధమైపోయినది. వీడి వృత్తిలో ఇన్నిదురుద్దేశాలుంటే దేశం యెట్లా సుభిక్షంగా వుంటుందీ—

భైరవు—లక్షాధికారుల నందరినీ భిక్షాధికారులుగా జేసి ఇంకా ఒక కోటి లక్షలు నాకు భిక్షపెడితే నీకు లక్షభక్ష్యాలు చేయిస్తా. ఉన్నవాడన నీ నున్నగా నున్నాననీ యేడ్స్తే బిక్కమొగవు బక్క వెధవాయలను ఇంకా యెంతయేడిపిస్తే నేను అంతసంతోషిస్తాఁడోయి నాగభూషణా!

పో—ఎంత సేవటికీ లోకుల కొంపలార్పాలనియేగా యీన కొంగజపాలు. కానియ్యి! కానియ్యి ఈ వేళకు యీవుత్తరాలు యింట్లోవున్న ఆడంగుల కిచ్చిపోయి ఆపైపీడికి బుద్ధివచ్చే మార్గమాలోచించు కుంటా (అని నిష్క్రమించును)

భైర—హరోమ్! హరహర మహాదేవా (అనుచుండ) తెరవాలును.

## చతుర్థ రంగం.

---

(చెన్నపురిలో రేడియోగానానంతరం ఇంటికొచ్చి రాజ్యం సాయంసమయమున డాబాపిట్టగోడ లేక ప్రహారీపిట్టగోడపై కూర్చొని చంద్రుని కేసి చూస్తు)

అనుబంధం.

చుక్కలరథములో
ఎక్కి చక్కంగాను
దిక్కులన్నియు చూచియీ
ప్రక్కకే వచ్చితివ చందురూడావీవు
చిక్కకుంటివియేలో చందురూడా ॥చు॥

పువ్వు పెదనయ్యొయ్యొ
పులకరింపగ జేసి
ప్రాభృతీగెంతోడ
ప్రాణోణ్ణి బందెగా
చేయబూసితివేమి చందురూడావీవు
చిక్కకుంటివియేలో చందురూడా ॥చం॥
మన్మనో చంద్రుండు
నన్నేలు యింద్రుండు
నా రామచంద్రుండు
అమృత గుణసాంద్రుండు
అరుగుదెంచెడిదాక చందురూడా నన్ను
అలయింపజేయకోయ్ చందురూడా ॥చం॥

ఆహా రామమ్మ యీ నా డెంత యమోఘముగా పాడినాడూ! కేవలము తుంబురుడో లేక నారదుడో యీ యవతారమెత్తి నాడుకాని సామాన్యమానవుడు కాడని తోచుచున్నది. ఏలనో యీనాడు నాలో క్రొత్తవింత యవ్వనరేఖ లెన్నెన్నో తొలకరించి వొళ్ళంతా జల్దరింప చేస్తున్నవి. ఇన్నాళ్ళటిలాగా కాకుండా రామాన్ని యింకోవిధంగా వాడుకోవాలిననికూడా పూరట లూగిస్తున్నది. సమంజసమే నా_

సీ. మత్తకోకిలలార ♦ మా ప్రేమబీజంబు
వర్ధిల్లగీతికల్ ♦ పాడరాదె
శుకమహాంగనలార ♦ శుభమంగళంబని
దీవించి మాచెంత ♦ తిరుగరాదె
మధుపంబులార మా ♦ మనసులు రంజింప
ఝేతుమంచనిగోల ♦ చేయరాదె

మలయమారుతుఁడ నీ ♦ మధురడోలికలలో
దేలింతువనిమాట ♦ తెలుపరాదె

తే. తళ్కుతళ్కని మెరయువో ♦ తారలార!
మ్రొక్కుచున్నాను నా కోర్కె ♦ చక్కఁగాను
సెగ్గుసంచని కల్కిను ♦ నేర్పిమీరు
నూనవర్షామృతము జిల్కు ♦ చూడరాదె.

రామం—(ప్రవేసించి చూచి) బహుధప్రసూనములమధ్య ప్రకృతికాంతయో యన నెంత బాగుగా ప్రకాశిస్తున్న దీబంగారుబొమ్మ ఆహా!

సీ. అధరసముద్భూత ♦ హాసాంకురంబులు
కెంపులమోవితో ♦ సంప్రదింప
అడుగిడినపుడెల్ల ♦ కడువడి లోలకుల్
కులుకుచు చెవులతో ♦ కూడియాడ
పయిడంచు చేనేత ♦ పట్టుచీరెచెఱంగు
పాదపద్మములతో ♦ పాటునాడ
ఆరియారని యూ ♦ యార్ద్రసిలాలతో
సంపెంగపూవులు ♦ సరసమాడ

తే. చైత్రమాసంపు మహాలక్ష్మి ♦ ఛాయయనఁగ
నేఁడు విస్తారగంభీర ♦ నేత్రియగుచు
పూలమొక్కల నడిమధ్య ♦ పుష్పగంధి
యేలుచున్నది యవ్వన ♦ శీలపురిని.

రాజ్యం—చంద్రా! నీవైన నా రామచంద్రునకు చెప్పకూడదూ?

రామం—రాజ్యం! రాజ్యం!

రాజ్యం—(చూచి) వచ్చావా రామా! చంద్రునికొఱకై నిరీక్షించు చకోరమువలెనే నీకొరకే నిరీక్షిస్తున్నా! దయచెయ్యి!

రామం—చీకటిని చించుకొని శీఘ్రముగా చనుదెంచుచున్న యామచంద్రుని మాడ్కి ఈరామచంద్రుడుకూడా అజ్ఞానాంధకారాన్ని పోద్రోలచేయుడాని కోస్తున్నాడు.

రాజ్యం—నేడింత ఆలశ్యమైన దేమిరామూ!

రామం—మిత్రులతో మాట్లాడి వచ్చుటచే కొలదివ్యవధియైయుండ వచ్చును.

రాజ్యం—అలా నిల్చి యుంటివేమి. రామూ ఈపిట్టగోడపై కూర్చొని స్తిమితముగా మాటలాడుదము.

రామం—రాజ్యం! వచ్చపువ్వువలె చంద్రకాంతి నయనానంద మొనర్చుచుండెనుసుమా!

రాజ్యం—ఔనౌను! అప్పుడప్పుడు ఆ లేతమబ్బులు చందురుని కౌగలించుకోడానికి స్వాగత మిస్తున్నాయి.

రామం—హరి! హరి! దూరమునుండి మేఘపంక్తి చందురుని ముంచుటకు మహావేగముగా పరుగు లెత్తుచున్నది.

రాజ్యం—శివ! శివ! ఆ మేఘపదవి తాకుడునకు చందురుడు చలించిపోవడుకదా.

రామం—చందురుడు తక్కువబంటా! ఎన్ని డక్కాముక్కీలు తిన్నాడో చూడూ వాటిని లయింపచేసుకొన తనస్వేతకాంతి పుంజముల ద్విగుణీకృతముగా విజృంభింప జేయుచున్నాడు.

రాజ్యం—ఇట్టిసమయమున నే మనపువ్వుటెదలలో దాగియున్న పువ్వుల హారతిపాటను చంద్రునకు వినిపింతామూ.

రామం—ఔను. ఇట్టిమధురసాయాహ్నమందే పువ్వులహారతివ్వాలి.

రాజ్యం—బిల్హణ యామినీపూర్ణతిలకలుకూడా యిట్టియమృతఘడియలల్లోనే సుధాకరునకు సుభహారతుల యిచ్చారుట.

రామం—ఏదీ నీవు రచించుకొనుచున్న గీతికను ఆచందురునకూ ఈ రామచందురునకుకూడా వినిపించూ వింటాము.

రాజ్యం—ఓవ్ పాడతాను రతీదేవిలాగు పాడతాను. మన్మధునిలాగా వింటానంటే.

రాజ్యం—సరస్వతి పాడుతుంటే బ్రహ్మమైనవాడు వింటున్నట్లు వింటాను.

చుక్కల రథములో
ఎక్కి చక్కంగాను
దిక్కులన్నియు చూచియా
పక్కకే వచ్చితివె చందురూడా నీవు
చిక్కకుంటివియేలొ చెందురూడా.
దుర్వాసనసముద్రంబు
దవ్వుదవ్వున కొచ్చి
కెవ్వుకెవ్వున నేడ్చు
వువ్వుబోడిసిగ్గుమింగ
రివ్వుమని వొస్తుంటె చందురూడాపైన
నవ్వుతూ చూతువా చందురూడా ॥చు॥

రామం—(స్తబ్ధహృదయుడై కూర్చొనియుండు)

రాజ్యం—రామం! అలా స్తబ్ధహృదయుడవై పోయావేమీ—?

రామం—ఏమీ లేదు. గృహసామ్రాజ్యపట్టభద్రుండుడైన యీరామ భద్రునకొరకు మంత్రిని యెదురు చూచుచుండును. నేను పోవాలి. (అని లేచును)

రాజ్యం—రామం! నీమాటలు నా కర్ధ మగుట లేదు. అసలువిషయ మేమో నాకు విపులముగా చెప్పకూడదా?

రామం—రాజ్యం! నేనొచ్చి చాలదినము లైపోయినవి. ఇక నిలచుటకు నాకు వ్యవధి లేదు. వెడలుట కనుజ్ఞ యిమ్ము.

రాజ్యం—ఈగృహంబున ఏ నొంటరిగా గబ్బిలాల కొప్పగించి పోయెదవా రామం.

ఉ. ఏగతి నీవు లేక క్షణ ♦ మేగుదు యీమదరాసుపురిన నే
నేగతి నేర్చుగా తమరు ♦ నేర్పిన యీవర్ణయార్ద్రగీతికల్
బాగుగ వీణతో గలపి ♦ పాడగ నేర్తును భావ మొప్ప నీ
వేగతి జూపి నా కికను ♦ యేగదలంచితో తెల్పరాసఖా!

రామం—రాజ్యం!

చ. మనుపటివోలె నే నిపుడు ♦ నిటుచ్చటగా యుచటుండ చెల్లదో
వనరుహనేత్రి! నాకొలువు ♦ వారముర్రోజులయుండి యెంతయో
వెతుదిగులొందుచూ రచట ♦ పెద్దలు వుంచిరి యేమిసేతు, నా
మనవిని యాలకించు యను ♦ మానముఁ లేకను పంపు మిత్తరిన్.

రాజ్యం—రామం! నిజంగా పోవాలిసిందేనా?

రామం—నిజం రాజ్యం! నాకొలువు క్షణ మొకయుగంబుగా తలంచి వాపోవువారు కలరు.

రాజ్యం—మరల మనయిరువురిసమాగమ మెప్పుడూ!

రామం—మరి రెండు నెలలకు రేడియో పాటకచ్చేరీ నిర్ణయింపబడినది. గనుక అప్పటికి రాకతప్పదు.

రాజ్యం—రెండు నెలలకా! అబ్బా! ఎంత దీర్ఘ కాలమూ. అంత దీర్ఘ కాలము ఏకాంతముగా నే నుండగలనా రామం! నీయుండ చూచికదా మావాండ్రు ఈచెన్న రాజధానిలో నిలువనుంచిరి. అదిగాక రామూ—

తే. గాయికీగాయకులము ధర ♦ కలసి తిరుగ
మానసిక చింత లన్నియు ♦ మాసిపోయి
సతము గానసుధాప్లుత ♦ సరసిలోన
స్నానమాడుచు రనిగదా ♦ సరసు లనుట.

కావున నేనుకూడ మీతో వస్తాను.

రామం—తప్పు రా తగదు.

రాజ్యం—ఎందువల్లా?

రామం—నీవు స్త్రీవి. నేను పురుషుడను.

రాజ్యం—స్త్రీ పురుషునివెంట రా తగదా?

రామం—పరపురుషునితో రాకూడదు.

రాజ్యం—పరపురుషుడు కానిదే తనపురుషు డెట్లగును?

రామం—వివాహమువల్ల.

రాజ్యం—పరపురుషుడను కానని చెప్పను నేనుకూడా పరస్త్రీని కానని చెప్పుకొందును.

రామం—హరి! హరీ! అది నాకు పాపంకాదా రాజ్యం.

రాజ్యం—శివ! శివ! ఇందు పాపమేమున్నది. ఒకస్త్రీ ఒకపురుషునకు సర్వస్వం వొప్పగించుట పాపమా.

రామం—రాజ్యం! ఇట్టిమాటలు ఎన్నడైన ఉచ్చరించితివా?

రాజ్యం—ఇదివరకున్న స్థితిలో యిప్పుడుంటినా రామం.

రామం—ప్రేమ కిన్నిమార్పు లెందుకో తెలుసుకున్నానని చెప్పితే చాలగా దాని కిడొంకతిరుగు డంతా యెందుకూ.

రాజ్యం—ప్రేమ కిన్నిమార్పు లెందుకో యనుభవమువల్లనే తెలిసికొంటిని. నీవుకూడా నావలెనే తెలిసికొనే వుంటావుగా. ఇక ప్రేమించుకొంటే మాత్రం తప్పేమున్నదీ—

రామం—తెలిసికొనగలుగుదును మరియొకవిధముగా—

రాజ్యం—ఇప్పుడు నేనునూ మరియొకవిధముగనే ప్రేమించుచుంటిని.

రామం—ఇది తాత్కాలికప్రకృతిలో దేశ జనితభావ విప్లవాలత కాని చోసి నేమీ నన్ను నీరీతి ప్రేమించుటేమి. నీహృదయమును నే నెఱుంగనా.

రాజ్యం—రామం! నామనస్సు బోడివోయినది నాఅంతర్వాణి నీ శరీరస్పర్శ కావలయుననీ నిన్ను విడనాడయుండ లేనని బలవంతము చేయుచున్నది కావున నీహృదయాకాశములో పువ్వుల విమానముపై తనివితీర నన్ను స్వేచ్ఛగా తిరుగనిమ్ము.

రామం—వీలు లేదు యిదివరకే ఒక అంగనామణి కంకితమై పోయింది.

రాజ్యం—యుధార్థమా?

రామం—ముమ్మాటికినీ యధార్థమే.

రాజ్యం—ఐతే కావచ్చు. అందుల్లో కొంచెం తావీయండి యీఅంగనామణికికూడా.

రామం—నాతల్లి పతివ్రత. నాతండ్రి యేకపత్నీవ్రతుడు. నాదీ యేకపత్నీవ్రతమే కనుక నీహృదయాన్ని మరల్చుకో. నాలో తావు లేదు.

రాజ్యం—రామం! చాలా ఆశ్చర్యంగా నున్నవి నీమాటలు పైగా కవివైనావు కవు నీకు నేను చెప్పాలా! నీకు తెలియదా?

సీ. ధరణి పాలించిన ♦ దశరధమహారాజు
ఏకపత్నీవ్రతం ♦ బేల విడిచె?
గోపాలధనుడైన ♦ గోపాలకృష్ణుడు
ఏకపత్నీవ్రతం ♦ బేల విడిచె
రహిని పాలించిన ♦ రాజరాజనరేంద్రు
డేకపత్నీవ్రతం ♦ బేల విడిచె?
అఖిలధర్మాత్ముల ♦ నర్యయుగల్గిన చంద్రు
డేకపత్నీవ్రతం ♦ బేల విడిచె?

తే. మేటిపిలుకాడు యర్జునుం ♦ డేటి కపుడు
ఏకపత్నీవ్రతపర్మ ♦ మేల గలిపె?

ఇతరులకు చెప్పెదరు కాని • యిట్టిప్రేమను
కాముచేయగ లేరు స్త్రీ • కాసు లగుచు.

రామం—బహుపత్నీవ్రతులమై పలుబాధలు పడుచుంటిమి కాన మ
మ్మందరు మీరు ఏకపత్నీవ్రతులై సుఖింపుటకు యాదర్శమున
కట్టుచేసి యుండవలెను రాజ్యం!

రాజ్యం—అతకనిమాటలు చెప్పి అభినవశాకుంతలనాటకములో నన్నే
ల చిత్రాంగిపాత్రకు వేయుంట నీవేల సారంగధరుడవై పోయె
దవు రామం. దుష్యంతునివేష మేయుము. కథ రక్తి గట్టును.

రామం—రాజ్యం! ఇన్నినాళ్ళనుండియూ లేని యీభౌతికవాంఛ
తాత్కాలికసుఖము సుమీ ఇది లేనందున మన మిరువురమూ
సగౌరవముగా సంచరించితిమి. ఇప్పు డిది కోరితి మేని పలువు
రకు లోకువైపోదుము. కుటుంబ సుఖము నీవు మాహాలోకువై
పోదువు.

రాజ్యం—రామం! నే నేమి చేసేది! ఇదివరకు నీచే గౌరవింపబడితిని.
ఇప్పుడు యౌవ్వనసముద్రములో దిగబడి దరిగానక తల్లడిల్లిపోవు
చుంటిని. ఇదివరకు లేని వ్యామోహాలు ఈయుత్తరక్షణమున
సముద్రమునందు మత్తుంగతరంగములరీతి యావిర్భూత మగు
చున్నవి.

రామం—రాజ్యం! భౌతికవాంఛామృగతృష్ణలోన బడి యుక్తాయుక్త
ముల మరచి పలువరించుచుంటివి. త్వరలో రాగద్వేషక్రోధా
సూయువిషాది మహారోగములకు దివ్యతరమైన ఔషధాన్ని
సేవింపుము తరింపగలవు.

రాజ్యం—రామం! పైత్యరోగికి పరమాన్నం పెట్టినట్లున్నవి నీమాటలు.

ఉ. పెండిలి కాని చిన్నదొక • ప్రేమమహావిరహాగ్నిమధ్యమం
దెందుచు వాడుచున్ కరుణ • యేలుమటంచున బుట్టయువ్వనో

చ్ఛండతరాపరివాహాభర ♦ సాగరమందున త్రోయు నెంచితో
పండితశ్రేష్ఠమా తగునె ♦ పల్కుచు శుష్కవితర్కవాదముల్.

రామం—రాజ్యం!

ఉ. చక్కటిశాస్త్రముల్ చదివి ♦ సర్వ మెఱింగియు స్వల్పకాంక్షలీ
పక్కట కోరగా తగునె ♦ యజ్ఞులరీతి విచార మొందక
తక్కిన చింతలేల విను ♦ తల్లియు తండ్రియు కల్గియుండ నీ
విక్కడ యిట్టిచేష్టలకు ♦ యింపు ఘటింపగ తప్పు కాదొకో.

రాజ్యం—రామం! నాతల్లిదండ్రులు నాకు సర్వస్వతంత్ర మిచ్చి స్వేచ్ఛాజీవిని చేశారు. నాతనుమనఃప్రాణములపై హక్కు నాయధీనములోనే నున్నది.

రామం—అదియే వారు చేసిన తప్పు.

రాజ్యం—అదియే వారు చేసిన యొప్పు.

రామం—హరి! హరీ! ఎంతపాపకాలము సంభవించినది.

రాజ్యం—భళి! భళీ! ఎంత పుణ్యకాలము సమీపిస్తున్నదీ.

రామం—రాజ్యం!

రాజ్యం—ఏమి రామం!

రామం—చూడూ.

చ. ఇదివఱ కెన్న డేనియును ♦ యిట్టుల నీ స్థితి యెఱుగనటంచు నా
యెద తలపోయుచుంటి జుమి ♦ యెంతయు మోనము దాల్చి నేడు నీ
యుదగు విషాదమాపనికి ♦ యాతనమార్గము త్రొక్కుటెట్లు నీ
హృదయము మారుటెట్లు జన ♦ హృద్యముగానిది చేయుటెట్టులో.

రాజ్యం నీవు అరణ్యమధ్యమందున్న దేవపరిమానమని నా యెద స్మరించితినేగాని బహువిధపుష్పములమధ్య పరిమళ సూన్య సౌరభయుక్తమైన పచ్చపుష్పమని గ్రహించుకొలేక పోయాను.

రాజ్యం—రామం! పొంగుచున్న యీ వ్యామోహసముద్రానికి సేతువును కట్టించగల రామచంద్రుడవని తలంచితినిగాని స్వార్థపారాయణుడైన యీ రావణునితో పోల్చగింప నెంచిన విశ్వాసహీనుడవని తలంపలేకపోయాను—రామం!

ఉ. మోహసముద్రమధ్యమున ♦ మోహనగాత్రిని త్రోసి పోవగా
ద్రోహము కాదె జీవసఖ ♦ దోసిలి యొగ్గెద భిక్ష పెట్టుమీ
దేహము నిల్వబోదు నిక ♦ దేల్పుమి యేగగ న్యాయమా నన
న్నాహుతి జేసి పోయి కడు ♦ హాయిగ నుందువె రామచంద్రమా.

రామం—అంధురాలకు బుద్ధి మించ్చి చూచుకోమన్నట్లు నా మానసిక ప్రేమతత్వప్రబోధము గాఢానురాగ దోదూయమాన హృదయురాలవగు నీకు రుచింప జాలదు కనుక నన్ను పోనిమ్ము.

రాజ్యం- వీడజాలను.

రామం—ఏమి చేస్తావు.

రాజ్యం—అస్మదీయమృణాల సన్నిభ బాహుద్వయముచే నీకంఠము బిగించి ముఖాన్ని ముద్దులచే కడిగేస్తాను.

రామం—మంచిపనే చేస్తావు.

రాజ్యం—మోవి తేనియలు జుర్రేస్తా కూడాను. (అని సమీపించి) హాయ్! హాయ్! నీస్పర్శాసుఖ మెంత హాయి చేకూర్చిందీ...?

రామం—ఐనదా! నీకోర్కె తీరిందా! దీనినే పశుతత్వ మంటారు.

రాజ్యం—కాదు దీనినే మానవసహజమైన కృత్యమని తారాశశాంకులు ఉద్ఘాటించారు.

(పోస్టుబవాను ప్రవేశించి) బాబయ్యా! బాబయ్యా!

రామం—ఎవరువారు. పోష్టుబవానా?

పో—ఔను బాబూ! మీకు తంతి వొచ్చింది సంతకం చేసి తీసుకోండి.

రాజ్యం—వినాయకుని పెండ్లికి వేయి విఘ్నాలన్నట్లు ఈతద్దినముకూడా యిప్పుడే రావాలీ.

జమా—(ఇచ్చి నిష్క్రమించును.)

రామం—కొంప మునిగిందీ.

రాజ్యం—కొంప మునిగితే ఘట్టికొంప నాయీ కొంప వున్నదిగా.

రామం—ఇం కేమున్నది.

రాజ్యం—రామం! ఏమున్నదీ! అంత గాభరా పడుతున్నావు.

రామం—నాతల్లికి చాలా జబ్బుగా వున్నది. సీతను తీసుకొని ఈ వెంటనే రమ్మనమని వున్నది.

రాజ్యం—రామం! సీత యెవరూ?

రామం—అబ్బా! నన్నిప్పుడేమియూ నడుగకు నాకు మతి పోయినది. నే నిప్పుడే పోవాలి.

రాజ్యం—నాకుమాత్రం మతి పోకుండా వున్నదా. కావున మతులు పోగొట్టుకొన్న మనయిరువుర మేకమై పోయినచో అశోవహాతు లము కాకుండా వుంటాము.

రామం—వలదు! వలదు.

రాజ్యం—పోవలదు! పోవలదు.

రామం—న న్నాపకు. (అననూ ఆగక తోసివేసి రామము నిష్క్రమించును. రాజ్యాం నేలపై బడి లేస్తూ)—

రాజ్యం—రామం! ఎంతమోసం చేసి పోతున్నావూ.

ఉ. ఈనవజాజిపూపు వ ♦ రింపక యెట్టుల వీడువా డటం
చే నిట యోజ చేసితిని ♦ యెన్నో తలంచితి శుద్ధమొద్దుతో
కానక సంచరించితిని ♦ కాళ్ళకు వేళ్ళకు మొక్కి మ్రొక్కితి
హీనత జూచి యేగె గుణ ♦ హీనుడు రాముడు క్రూరు డయ్యొనే.

(కొంటెకొంటె చంద్రునికేసి చూస్తూ)

చుక్కల రథములో
యెక్కి చక్కంగాను
దిక్కులన్ని చూచి యీ
ప్రక్కనే వచ్చితివె చందురూడా నీవు
చిక్కకుంటివియేలా చందురూడా ॥చు॥
సూర్యగ్రహణమున నేను
సుష్కించి పోతుంటె
శుద్ధపౌర్ణమినాడు
శుంత సేపా లేసి
చూచి పోవచ్చితివె చందురూడా నీకు
చులకనై పోయితినె చందురూడా ॥చు॥

తెర వ్రాలును.

## పంచమ రంగం

---

భైరవశాస్త్రి పూజామందిరం.

లింగా నీధ్యానమ్మె మెంతో సౌఖ్యం
నీసేవ లెంతో మోక్షం
నీశూల మెంతో స్థానం
నీకాయ మెంతో వజ్రం ॥లి॥
వన్నెలువంతు నీది
పూజించు వంతు నాది
నైవేద్య మంతా నీది
తింటాన్కి వంతు నాది ॥లిం॥

కాలభైరవా ఈభైరవశాస్త్రిపై నీకృపాకటాక్షవీక్షణాలను బలిపి
ఇంకా నన్ను బలిపించి, కులికించి, పులకించి, పులిపించి ఏగోయే
టట్లు చేయవా విశ్వనాథా! ఛీ! ఛీ! నిజముగా నీవు యీశునవు
కావు పాపకోశునవు. అతిశూలం నీకెందుకూ నాకిచ్చి
పారెయ్యి, ధనకుడననీ సనాతనమత్తగజేంద్రతుల్యుడననీ
యేస్పిపోయే యీవరదద్దమ్మ పెద్దమ్మ పుత్రులను ధ్వంసం
చేసి నీకు ధ్వజారోహణమహోత్సవం జంగ్యాయమృతిను గా
కానసాగిస్తా.

పోష్టుమేన్—లింగాకారంముతో (వ్రేసింది) ముండావాడు కండ్లు
మూసుకొని ఎంత బాగా హూంకరిస్తున్నాడూ వీడిభరతం
పడతాను.

భైరవ—నీయొక్క వేమిటో చెప్పు స్వామీ! నీకు త్రిశూలంవుంటే
నాకు కడవుశూలం వున్నది. నీకు త్రినేత్రాలుంటే నాకుచత్వా
రవుజోడుతో సహా నాలుగు నేత్రాలున్నవి. నీకు పుట్టవుంటే
నాకు సర్వాబ్బుజ్జవున్నది. నీవు బొజ్జవుంటే నాకు గుజ్జువున్నది.
నీకు కొండవుంటే నాకు గోడ అండ వున్నది. నీకు శక్తివుంటే
నాకు యుక్తి వున్నది. నీకు గంగవుంటే నాకు మంగి వున్నది.
నీకు పాములుంటే నాకు దోమ లున్నవి. నీయొక్క వేమిటో
నాకొక్కటియూతో చూటలేదు. నిజముగా నీవు స్వామివైతే
వదో ఒకరూపమున ఇక్కడ తక్షణం ప్రత్యక్షమవి లక్షవరా
లిచ్చి నేనిచ్చినన్ని భక్ష్యాలు పుచ్చుకోని పోవోయ్ లింగా లింగ
లింగ లింగ మహాలింగా.

పోష్టు—బిడ్డా! లింగడు సాక్షాత్కరించాడు చూడు.

భైరవు—లింగనిరూపముతోనున్న పోష్టుమానుని చూచి హా లింగా!
లింగ లింగ మహాలింగా నీనిజస్వరూపమును నాకు చూపితివా.

పోష్టు—భైరవా! నీభక్తికి మెచ్చితిని. హరి బ్రహ్మేంద్రాదులకు కూడా దుర్లభమైన నాసుజ్యోతిరూపమును నీకు చూపుచుంటిని. చూడుము. నీయిష్టము వచ్చినట్లు చూడుము. చూడదలచు కున్నదంతా చూడుము. ఈలింగాన్ని ఎంత చూస్తే అంత మోక్షం చూడు.

భైర—చూస్తున్నా లింగా! ఎంతచూచినా ఆశివి తీరదుగదా మహా లింగా. (పాడుతూ యెగురును)

లింగా నీదరిశన మెవరికి దొరుకు
లింగా నీదరిశన మెట్టుల చిక్కు
లింగా నీదరిశన మెవ్వరికి దక్కు
వెండికొండామీదా కొబ్బరిబొండాంవలె నుం
డులింగా నీదరిశన మెవరికి దొరకూ.

పోష్టు—భైరవా ఈలింగేశ్వరునివల్ల నీకు కావలసినసహాయ మేమిటి.

భైరవ—కోట్లింగా! భక్తత్రాణ పరాయణుడవని ఈభైరవశాస్త్రి కోర్కె వీడేర్చువనీ పిలచితిని.

పోష్టు—సరే మంచిదే. నీకు యేమేమి కావాలో కోరుకో.

భైరవ—దరిద్రబాధకు తట్టుకోలేకుండా వున్నాను.

పోష్టు—తట్టుకోలేకపోతే ఈలింగాన్ని పట్టుకోవటమెందుకురా అంట.

భైర—నాకు ఒకలక్షవరాలిస్తే తట్టుకుంటా లింగా.

పోష్టు—అంతేవరమా లే.

భైర—వరమేలుగాదు. మహాప్రభూ వరాలు.

పోష్టు—ఓహో వరాలు కావాలెనా నీకు.

భైర—ఔనా మహాశివా!

పోష్టు—ఐతే ఒకసందేహ మున్నది.

భైర—శలవియ్ శంకరా శిరసా వహిస్తాను.

పో—నీవద్ద పిశాచపుసొమ్ము న్నదోయ్ మంగలు అది పోవాలె.

భైర—అది యెట్లా పోతుంది స్వామి

పో—దరిద్రులకు ఉచితముగా ఉన్నదంతా యిస్తే పోతుంది.

భైర—ఆప్రకారమే చేస్తాను.

పో—అట్లాగే చేస్తే మారల నీకు ప్రత్యక్షమవడి నీకు లక్షువరాలిమ్మాటే కాకుండా నీయింట కుబేరుణ్ణికూడా సేవకావృత్తి చెయ్యడానికి పంపిస్తా.

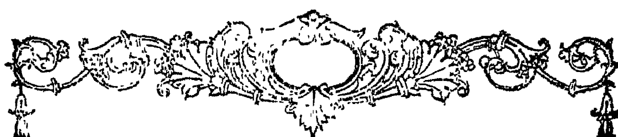
భైర—కుబేరునకుకూడా పైకుబేరుడనే తాను కామాలి.

పో—(అదృశ్యుడగును)

భైర—ఆహా ఎంతలో అదృశ్యుడైనాడు లింగడు.

తెర వ్రాలును.





ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః.

# యథార్థము

## ( లేక పతివ్రత )

---

### ద్వితీయాంకము—ప్రథమరంగము.

---

(సీతామన్మథులు కూర్చొనియుండ మధ్య గ్రామఫోను టేబులు పైనుండును.)

**మన్మ**—సీతా!

ఉ. చిన్నతనంబునుంచి నను ♦ చిత్తమునందున తమ్ముడంచు, నీ
కన్నులలోన పెట్టుకొని ♦ కాచుచునుంటివి ప్రేమతోడ, నే
నెన్నడు దీర్తునీ ఋణము ♦ నెట్టులు దీర్తును వృత్తియైన లే
కున్నది యేమిసేతు యిపు డుర్విని యెచ్చట నేగి చూచినన్.

**సీత**—మన్మథా! చింతించకుము. మావారు వచ్చినపిదప నీకు వివాహ ప్రయత్నమే కాకుండా ఉద్యోగప్రయత్నముకూడా చేయుడని వారిని ప్రార్థించుకుంటాను. నీవుకూడా వారితో హెచ్చరింపుము. వారు చాలా సద్గుణస్వభావులు. గాన కళాకోవిదులు. పైగా పలుకుబడి గలవారు. తప్పక కనికరిస్తారుకూడా.

మన్మ——(రికార్డును వేయబోతూ) నీవు సాయంకాలిగల ప్రేమనుకవులు కూడా వర్ణింపలేరుకదా సీతా!

రామం—ద్వారమునకడకొచ్చి ప్రేమ యనుమాట విని ముఖముదెబ్బ తిన్నగొడ్డువలె చకితుడై ప్రక్కనదాగి తనలో వీరిరువురి ప్రవర్తనలూ నాకు అనుమానాస్పదముగా నున్నది.

ఉ. అరమర లేక్క యియ్యబల ♦ యుత్తరులో తలదువ్వి చక్కగా
మరువము కీల్జడన్ జొనిపి ♦ మంచిసుగంధము మేనబూసి, బ
ల్మెఱుమెఱలాడు సొమ్ములను ♦ మేలుగ దాల్చి మదించి కండ్లకా
వరమున వీనితో నగుచు ♦ వాగుచునున్న దదేమి చిత్రమో?

ఐననూ యీ వాతాయనమ్ముల మొగాననుండియే వీరిసంభాషణలను వింటా.

మన్మధు——(ప్లేటును తీస్తూ) సీతా! నాపైని కెంత దయా! ఎంత ప్రేమా. నిక్కముగా ఈప్రేమకు చలన మున్నదికదా.

రామం——వాస్తవముగా వీరిరువురకూ ప్రేమసంబంధ మున్నదియే తీరును.

సీత——మన్మధా! నీవు ప్రేమింతువూ ప్రేమింపబడుదువు, అసలు నీ హృదయమే ప్రేమహృదయము. నిన్ను అర్థం చేసుకోగల వారికి నీ ప్రేమహృదయాన్ని బలిగా సర్పించుకుంటావుకూడా. నీవు ప్రేమించినట్లు భగవంతుడుకూడా ప్రేమింపజాలడు. అట్టి ప్రేమస్వరూపుడవైన నీపై నాకు ప్రేమ లేకుండునా?

రామం——దుర్భరము! దుర్భరము! వినజాల కనజాల. నాహృదయాంబరవీధిలో గాఢమేఘాలు చెడుగుడి యాడుతున్నాయి. అన్నన్నా! యెంతమోసము. అనుకున్నంత తెసది.

ఉ. మాయలమారిదంపు యువతి ♦ మానసము జెందక పూరుషుండు మ
త్ప్రేమను సెప్పుడున్ బ్రతిఘత ♦ ప్రేమనుడి తన్నిల జూచునంచు తా

గోపకులసంఘము గప్పకుల ♦ గొప్పకు స్త్రీప్రపంచము బట్టెదో
యాయమధర్మరాజయిన ♦ యారయు లేనగ శిక్ష వేయగన్.

పుష్పమాలయని మెడలో ధరింప తొడిగెను సర్పమాలయే
యైనది.

సీత—(రికార్డు ఆపగా) ప్రేమ యనగా యెట్టిదో దానిస్వభావ మెట్లుం
డునో దానివల్ల యెంతటి సుఖవంతు లయ్యెదరో నీవలె యా
రాముడుగూడా నిరూపింప చేయలేక పోయాడు. నీవు నిజ
ముగా ప్రేమావతారుడవు మన్మధా!

రాము—ఎంతటిసాహసురాలవు. ఎంతటి స్వామిద్రోహురాలవే.

చ. అతివలు నమ్మరాదు తన ♦ యాత్మను నమ్మిన రాజునైన దు
ర్వ్యతలతొ నొప్పగించెదరు ♦ వాస్తవ మెన్నడు బల్కబోరు న
గ్గతులకు దూరమౌచు నపు ♦ డాలుని కైవసు జంక కిట్టులన్
పతులను మోసపుచ్చెదరు ♦ పాపపుముండలు కొంత ధర్త్రిలో.

ఛీ! దీనిముఖమైననూ చూడరాదు చూడను దీనిని యీమన్మ
ధునకే సమర్పించెదను. అబ్బా! నాగుండెలపై సీత యిప్పు
డొకనిప్పులకుంపటియై పోయింది హా! నాతల తిరిగి దిమ్మెక్క
పోవుచున్నది. ఈకులినావరణములో ఈఅర్ధకులినాంగము
లతో కలువరాదు. ఉండవరాదు. ఛీ! సీతా! యీరాముడును
మన్మధునకు వశమైయున్న నీముఖమైనా చూచునా సద్గతికి
దూరమై పోవుటయేగాక నాకునూ నీవు దూరమై పోయితివి.
పాపిష్టురాలా. నీవీ మన్మధునకే అర్పణము చేయుచున్నాను. రాము
డు నిష్కళంకుడై హాయిగా జీవిస్తాడు.

(క్రోధముతో నిష్క్రమించును.)

మాధ—(అడావుడిగా ప్రవేశించి) సీతా! సీతా!

సీత—ఎందుకు తాతయ్యా!

మాధ—నీభర్త యత్యంత క్రోధాకులమానసుండై నిర్వేక పోతున్నా డేమిటా—?

సీత— (భయముతో) నిజమా తాతయ్యా!

మాధ—నాకు బాజారులో కానుపించి మీయత్తయ్యకు చాలా బలువుగా నున్నదనియు, సీతను అర్జంటుగా తీసుకపోవలెననియు, చెప్పి యింటికొచ్చినాడు. తిరిగి నేను బాజారుపనుల నెరవేర్చుకొని గృహోన్ముఖుడనై వస్తూండగా యెదురుపడ పిలిచినను పలుకక ఆక్రోశముతో చూచి వెళ్లిపోతున్నాడు.

సీత—ఇదంతా నిజమా తాతయ్యా!

మన్మథ—కారణ మేమై యుండును.

సీత—తాతయ్యా!

చ. మనసున నెద్దియో కలత ♦ మాకొనుచుండెను రామచంద్రు డీ
దినమున చేరవచ్చియును ♦ తిన్నగ నన్నిల జూడకుండ తా
వెనుకకు పోయినారు తెర ♦ నేదిక తాతరో యాత్మలోన యు
ద్యోగముప కేమి తోచెనో కో ♦ యాగ్రహ మెందుల కొచ్చెనోకదా.

మాధ—నాకునూ తోచటం లేదు.

మన్మథ—కారణం లేకుండా యెందు కలిగి పోతారూ?

సీత—మన్మథా! నీవు పోయి యెందుండైనా కలసికొని వానికి బతిమి లాడి తీసుకొని రాగలవా — పొమ్ము... ...త్వరగా పోండి. తాతయ్యా నీవుకూడా పోయిరా. అబ్బా! ఇంక ఆలోచిస్తా రెందుకూ. ఆలసింపక పోయి రాండి. నాకన్నులకు వారిని చూపింపకపోతే మీ రింక చూడలేరు నన్ను.

మన్మ—తాతయ్యా పోదాంపద.

మాధ—పోకపోతే యెట్లా పదా.

సీత—(రాముని పఠమును చూస్తు) ప్రభూ!

చ. పతిపదసేవచే పరమ ♦ భాగ్యమటంచని నమ్మికొన్న ని
సతిపయి కోపమేల నను ♦ సారగ చేసిన దోసమేమి మీ
మతి కెటు తోచెనో నగిడి ♦ మంచిచెడ్డయు తెల్పకుండ యీ
స్థితి నను వీడిపోవగను ♦ చిత్తము దెట్టుల యొప్పె నావిభూ!

(తెర వాలును)

## ద్వితీయ రంగము.

---

(రామంతల్లి శాంతమ్మ మరణశయ్యపై నుండ
రామం సేవ చేస్తు)

రామం—అమ్మా! అమ్మా!

శాంతమ్మ—నాయనా! రామూ వచ్చావా బాబూ! ఎంతసేపైనదీ.

రామం—ఒకయామమునకు పైన ఐనదమ్మా! ప్రస్తుతము నీ కెట్లున్న
దమ్మా!

శాం—రామూ! ఇక నేను జీవింపను రా! నా కేమో అగోచరము
గా నున్నది.

రామం—నీవే జీవింపకున్న నేను దుఃఖజీవిని కానా మాతా!

శాంత—రామూ! నాముద్దులకోడలు సీత యేదీ...

రామం—అమ్మా! సీత యెందుకూ?

శాంత—ముమ్మూరుపురి నీకన్నులనిండా ఆనత్యనూపు చూచుకుంటారా
నాయనా...

రామం—అమ్మా!

చ. మునుపటి ముగ్ధగా దివుడు ♦ ముద్దులకోడలుకూడ కాదు నా
కనువగు భాగ్యలక్ష్మి యన ♦ సంతోషమున్నుగ గాదు విన్నవిం

తను విడిచి నీకోసము లోక ♦ తుచ్ఛభోగము ధర్మ మెంచకన్
తనియించి నన్నదమ్మ యిక ♦ దాసిని మాత్రము తప్ప కమ్మరో.

శాంత—హారి! హరీ! అట్లనుచుంటివేమి రామూ! వేయిగో యాతల్లి ముఖారవిందమును వీక్షిస్తే జన్మజన్మాల చేసిన పాపం పరిహారమై పోతుంది.

రామం—అమ్మా! చిన్ననాటి గుణాన్నిబట్టి భావికాలచర్యల నూహింపలేము. అంకురావస్థలో లేత పసిమి మొదలుగాగ విషవృక్షాదులుకూడా మిక్కిలి రమ్యంగా కనిపిస్తాయి ఆద్యంతాని కవి చేదుచెట్లగునని యెవ్వరైనా పోల్చుకో గలుగుతారా మాతా—

తే. ఏది యత్యంతకరము లేక ♦ మొట్టమొట్ట
కట్టుబడియున్న డప కొంతె ♦ కాల మమ్మ
బాగపచ్చిక మేసిన ♦ నసుర మెపుడో
పారిపోకున్నె తమ్మొరచు ♦ వదలినంత.

శాంత—అయ్యో నాయనా! అది ఒకనాడైనా మనచెవిక వగటుగా సంభాషించిందా. ఒకమారైనా మనచిత్తముల కలుషము లగునట్లు వర్తించిందా. దానిస్వభావ మెవ్వరెరుంగరూ...? నీవుమాత్ర మెఱుంగవా. నాయనా రామూ అది మిక్కిలి సుశీల...

రామం—అమ్మా! నీవు కడు అమాయకురాలవు. ఎల్లరూ నీవాలె అమాయకహృదయులనే యెంచుకుంటావు. స్త్రీహృదయమును కొలచగల మానవులుంటారా మాతా!

సీ. రాజరాజనరేంద్రు ♦ రచ్చపాల్పేసిన
చిత్రాంగిగాథను ♦ క్షితిని వినమ

భువి బృహన్నళికీర్తి ♦ బూదిపాల్సేసిన
తారగాథనుకూడ ♦ ధరణి వినమె
పాండవపత్నియౌ ♦ పాంచాలి గర్భాని
మనమున కోరిన ♦ మాట వినమె
అలనాడు కైకేయి ♦ యారామచంద్రుని
వనికేగ చేసిన ♦ వార్త వినమె

తే. ఇంతకన్నను మించిన ♦ యింతు లపుడు
పరమపథమును విడనాడి ♦ తిరుగ లేదె
సీత వారలకన్న సు ♦ శీల యగునె
కాన స్త్రీలను నమ్మగా ♦ గలనె మాత!

శాంత—నీకు కలిగిన యనుమానపిశాచ భూతమే నిన్నిట్లు వేధించి నీరసింపచేయుచున్నది. కాని సీత మహాసాధ్వి. పాముకాళ్లు పాముకే తెలియవలయును. దొంగజాడ దొంగకే తెలియవలయును. అట్లే స్త్రీస్వభావము స్త్రీకే తెలియవలయును. పురుషుల కెట్లు తెలుస్తుంది.

రామం—దానికి వనమాస్ని జూచి నీవు పభ్రాంతి జెందిపోయావు? కాని "అతివినయం ధూర్తలక్షణమ్మనేటి" సూక్తిని నీవు గ్రహింపలేకపోయావు తల్లీ!

శాంత—నాయనా రామం! నూతిలోని నిప్పున్నదన్న యెవ్వరు నమ్మెదురు.

రామం—గంధపుచెట్టు పాములను చేరదీసుకొను నన్న నమ్మవా!

శాంత—విశ్వప్రేమమయురాలగు సీత ఒకరియొకనిని సోదరునిగా ప్రేమింపకూడదా లేక సిస్పృహిగానో పుత్రునిగానో ప్రేమింపకూడదా ప్రేమకు యెన్నమార్గాలు లేవా.

రామం—తల్లీ! నీ వెన్ని చెప్పినా నాబుద్ధి కెక్కడము లేదు. మాటిమాటికీ అతుక్ష్ఛవాంఛాలంపటికి పేరెత్తిన స్మేల వినికిస్తావా.

జననీ సీతను మరచిపోవాలి. నేను మరచిపోతాను. నాహృదయ మందిరములో దానికి తావు లేదు. నాస్వార్జితపుణ్య నాణ్యరాసులలో దానికి భాగము లేదు. బలవంతముగా వెడలగొట్టితిని. అబ్బా! ఆపాదమస్తకముగ నామనమున కెంత యశాంతి చేకూర్చినదీ నాటుకొనిపోయి వున్న ప్రేమమహావృక్షమునూ, పూతపూసి కాయలు కాసి పండి పండింపజేయవలసిన ప్రేమమహావృక్షమును బలవంతముగా నఱుకుచున్ననూ మరల మరల పిలక లెత్తుచున్నదే.

శాంత—రామూ! నీవు సున్మదావస్థలో నున్నావు. కన్నులార చూడకుండా. తగినంత నిదర్శనములు లేకుండా అట్టిఖండారోపణ పరాయమ్మ గన్నబిడ్డపై వేయకూడదు. నావంటి తెలుగు మాతలు సహింపరాని, మాటలివి. సిద్ధాన్నమును త్రోసివేసుకోవాకు—

రామం—నావిషయం నాకు తెలియును మాతా.

శాంత—హాబాధ! ఈబాధ సహింపరాని బాధ, భరింపరాని బాధ.

రామం—అమ్మా! అమ్మా! అదేమి టమ్మా అట్లా అంటున్నావూ?

శాంత—అదిగో! అదిగో.

రామం—అమ్మా! అట్లా చూస్తున్నావేమి టమ్మా.

శాంత—అదిగో పెద్దతుపాను.

రామం—ఏమి తుపానూ ఏమిమహాలోకం.

శాంత—పడవలో సముద్రప్రయాణము చేస్తున్న సీతచుట్టూతుపాను చెలరేగి భిన్నాభిన్నాలు చేస్తున్నది రా.

రామం—కలగంటున్నావా మాతా.

శాంత—కలగాదు. అతివిషమముగు సముద్రప్రవాహమ్ము నడుమ పడవ వొరగిపోవుటచే ప్రబాలింతరాలు కొట్టుకొని పోవుచున్నది నెట్లా! నాయనా త్వరగా పోవమ్మ.

రామం_మాతా! మనసును చెడిపో చేసుకొంటున్నావు.

శాంత_దైవానుగ్రహమున్న తీరంబునకు చేర్పఁగానగలుగుదువుపొమ్ము.

రామం_(తన) రోగపీడితురాలైన మాతృదేవికి అనాలోచితుడనై నామనోవేదన విన్నవించుటకూడా విపత్తుల్యమై పోయినదే. గ్రహచారము చాలనప్పు డట్టివిపత్తుల్లే సంభవించుచుండును.

శాంత_సీత! సీతా! అనుపూనమహాసముద్రములో కష్టాల తెప్పకొయ్యపై ప్రయాణాం చేస్తున్నావు. జారితే దుఃఖకెరటాలుకొట్టుక పోతవి జాగ్రత్త నేను పోతున్నా హా సీతా,

రామం_అమ్మా! అమ్మా.

శాంత_సీతా! సీతా! రామా! సీతా! హా బాధ. (ప్రాణాలు విడచును)

రామం_హామాతా! నన్ను వీడి పోతివా.

సీ. పుట్టినదాది నన్ ♦ పువ్వులలో నుంచి
పోషించె నెవ్వరు ♦ పొలుపుమీర
అహరహమ్ము నన్ను ♦ అతిశ్రద్ధతో లవ
కనురెప్ప లార్పక ♦ కాచె నెవరు
సంగీతశాస్త్రంబు ♦ చక్కగా చదివించి
సంతోష మొందిన ♦ సాధ్వి యెవరు
నీతివాక్యంబుల ♦ నిస్తులప్రేమతో
గఱపి తా నలరిన ♦ కాంత యెవరు

తే. కష్టపడి పెండ్లిచేసిన ♦ గరిత యెవరు
తండ్రి లేనట్టిలోటును ♦ తరిమె నెవరు
అట్టి జననియె అక్కటా ♦ యస్తమింప
నేమిసేయుదు చింతాగ్ని ♦ కేది నీరు.

(తెర వ్రాలును)

# తృతీయ రంగం.

---

(మాధవుఁడు చింతాక్రాంతచిత్తుఁడై మూల్గుచు కుర్చీలో కూర్చొని
యుండ సీత పిల్లవానిని జోకొట్టుచుండ, మన్మథుఁడు మాధవు
నకు సేవచేయుచుండ తెర లేచును)

సీత—బాబూ! ఏడవకు.

తే. భాగహీనైన చేయని ♦ కూఁతురుల కివు
డేల పుట్టితివో యయ్య ♦ యేడ్వ కయ్య
మనకు మించు దురదృష్ట ♦ మనుజమాత్రు
లెందు లేరయ్య యల్లరి ♦ యేటి కయ్య.

మన్మ—సీతా! పాపం తనపుత్రుని తాకనైనా చూడకుండా యెట్లా
వుండగలుగుచున్నాఁడో కదా.

సీత—సోదరా!

తే. పుట్టి పుట్టకమున్నె యీ ♦ పుత్రుఁ డయ్యొ
కన్నతండ్రికి వగతు ♦ నై కల్గినాఁడు
అన్నప్రాసనమైన నీ ♦ డయ్యెకడకు
సేయఁజూచునె యదికూడ ♦ చేయరేమొ.

మన్మ—ఊరుకో సీతా! తాతయ్య పుట్టెడుజబ్బులో నున్నాఁడు.

సీత—మన్మథా! నేటి కర్ధసంవత్సరమై పోయింది. ఇంతవరకూ మనము
వ్రాసిన పుత్తరాలకు ప్రత్యుత్తరాలు వచ్చుటకాని, అత్తయ్య
గారి కెట్లున్నదో జాడా జవాబుకాని రాకున్నది.

మన్మ—తిరిగి మొన్ననే మరొకజాబునుకూడా వ్రాశాను.

మాధ—దానికిమాత్రము తిరుగుజవాబు వ్రాస్తేగా—

సీత—మన్మథా! నాయెడ వారికింత ద్వేషమెందుకొచ్చిందో తుదకు కన్నకుమారుని కన్నులఁ జూచుకొనుట కైన రానంతటి యపచారము వారియెడల నే నేమి చేసియుండ లేదే! చివర కింత ఉత్తరవు ముక్కకైనా నోచుకోనక పోతినా — ఇక నాజన్మ మెందుకు మన్మథా!

మన్మ—సీతా! విచారింపకు చంద్రునికైనా క్షీణదశ వస్తు పోతుం టుంది. ఇక మానవులమగు మనకా—

సీత—నన్ను తీసుకొనిపోవుటకు వారే రావలయునా, రమ్మన్నప్పుడే పోవలయునని యే శాస్త్రములో నున్నదీ.

చ. ఇదివర కెందరో యబల ♦ లిట్టులె భర్తలు వీడిపోవగా
వదలక వారివెంట జని ♦ వాసిని గాంచగ లేదె మన్మథా!
మొదట శకుంతలాసతి ♦ ప్రమోదముతోడను భర్తవద్దకే
కదలి చనంగ లేదె తన ♦ కణ్వుని శిష్యులతోడ నేతయున్.
అట్టులే నేనుమాత్ర మేల పోకూడదూ.

మన్మ—సీతా! తాంత్యున్నస్థితి వదనిమ్ము అట్టులే పోవచ్చును.

సీత—నిజానిజములు గ్రహించుకోలేక యీగ్రామీయులు నన్ను మహాదుఃఖ్యబట్టుతున్నారు. నేను యెట్లు నిబ్బరించుకో గలుగుదునూ.

తే. అమ్మలక్కలు నాచుట్టు ♦ గ్రమ్ముకొనుచు
యత్తగారింటి కేల వీ ♦ వరుగ వైతి
వమ్మ యని నన్ను దుర్భావ ♦ లాడుచుండ
యెటుల సైరింతు దుఃఖాబ్ధి ♦ కేది యంతు.

వారు దుర్జనకోటిలోనివారై నచో వారినే యందురు. కానవ్వుడు నన్ను జూచి ప్రపంచం పూరుకుంటుందా.

మన్మ—సీతా! ఇది యన్యాయాప్రపంచం గనుక యెందుకూరు కొంటుందీ...

పోస్టు—(ప్రవేశించి) సీతాయమ్మగారూ!

సీత—ఎవరు (చూచి) పోస్టుజవానుగారా.

పో—ఔనమ్మా! మీకు ఉత్తరమున్నది. వేగ తీసికోండి. వెళ్ళాలి.

(అని యిచ్చి నిష్క్రమించును.)

మాధ—(ఆదరానంతో) సీతా యెవరు వ్రాసిరో పెద్దగా చదువు తల్లీ వింటాను.

సీత—చదువుతున్నాను తాతయ్యా! (అనుచూ కవరును విప్పి) ఆహా! నా హృదయేశ్వరుని కడనుండి జాబు యెన్నినాళ్ళకు చూడగలిగి తిని. (కన్నుల కద్దుకొని) శ్రీ శ్రీ శ్రీ సీతామహాదేవిగారికి రామం వ్రాసుకొనుచున్న విన్నపమేమనగా...? చూ చావా మన్మథా యెంతనిష్ఠూరముగా వ్రాశారో.

మన్మ—ఆతడు హాస్యప్రియుడు గనుక హాస్యముగ కట్లు వ్రాసియుండ వచ్చును. తరువాత.

సీత—నాజనని స్వర్గస్థురాలై సుమా రేడెనిమిది నెలలై పోయినది. హా! అస్తమించితివా అత్తయ్యా.

మాధ...కటకటా! హాళ్ళఘట్ట మనుకొనగా తుదకు విషాదఘట్టము గానే మారినదా—

మన్మ—కాయ పండి రాలిపోయినది. కనుక విచారపడ్డ ఫల ముం టుందా.

సీత—అటువంటి అత్తగారు యేడేడు పదనాల్గుజన్మాలకైనా లభ్యపడదు ఈపాపిష్టురాలికు అంత్యసేవలు చేసుకొను భాగ్యమైనా లేక పోయింది. అత్తయ్యా!

చ. ఇలవయి నెన్నొ నోములను ♦ యింపుతలిర్పగ నోముచేసి, స
త్ఫలసుమ భర్మహార్మ్యవని ♦ పాదులధర్మము లీయచేసి, నా

కాలమునను, గోత్రమున్ గృహము • కూడను ధన్యతనొందఁజేయుకో
డలవయితంచు యుబ్బి నను • డాసి నుతింపుడు యత్తకున్ ంకనే.

మన్మ—ఆధ్యాత్మికతత్వపరిశీలనోత్తమురాలవగు నీ వీ యిట్లు విచారింప
సామాన్యమానవులు నిన్ననుసరింపరాసీతా! విచారింపక ఆతరు
వాయినికూడా పూర్తిచెయ్యి.

మాధ—ఇంకెన్ని పిడుగువార్తలు వెలువడనున్నవో కదా.

సీత—(మరల చదువుచు) నే నిప్పు డొక నున్మత్తుడనై పోయాను. నా
కిప్పుడు మనశ్శాంతి లేదు. ఈమాయాప్రపంచాంధాకారగృహ
మున వెలుగు కానుపింపక యేమూల కొట్టుకుదునో యెచ్చటికి
కొట్టుకొనిపోవుదునో నాకు అంతు తెలియదు. బందరులో
చాలారోజులకిత్రమే నాజనని నివాసముంటూన్న గృహమును
కూడా ఖాళీచేసి వెడలిపోతిని. సన్యసింప తలంచితిని. కాని
ఆత్మ యింకనూ పరిశుభ్రతగాక యనుమాన పిశాచభూత విష
వికృతఘోరవక్త్రములలో చిక్కి వక్కలై పోతున్నది. నన్ను
మఱచిపోయితి ననుకొందును. మరచిపోవలయుననియే నాకుతూ
హాలముకూడా నీనవమన్మధుని మాత్రము మరువవలదని నా
విన్నపము.

ఇట్లు,

పూర్వపు రేడియో గాయకుడు నేడు నీవు చేసిన పిచ్చిసన్యాసి.

రామం

సీత—హా యెంతమోసము జరిగినది. హా నాధా! (అని మూర్ఛిల్లెను)

మన్మ—(చెవులు మూసికొని) హరి! హరీ! అతడు పండితుడే కావచ్చును.
కాని మానవనటన స్వాతాన్వేషణధురీణుడు కాడను కొందును.

మాధ—మన్మధా! చిక్కి శిథిలస్థితిలోనున్న నాగుండెయలలో రాముడు
వేసిన తుపాకిగుండ్లు నాటుకొని పోయినవి. తీసినను రావు

వచ్చినసూ కాముసు మాసును. మానినసూ ఖ్యాతిహీన జీవిత శేషాన్ని హాయిగా గడపలేను పాబాధ పాగుండియలలో యిముడుగుండ్లు, హాసీతా! అబ్బా అశాంతి అపవాదు అనుమానం. అనరాదు. వినరాదు. తలపరాదు. సీతను అనుమాన భూతాని కొప్పగించి పోతున్నా. కాపాడేవంతు నీయది. మన్మథా! బాధ—హా! (అని ప్రాణావశిష్టు డగును)

మన్మ—అస్తమించితివా భారతజాతి ననకల్పక భూరుహామా

తే. పతిప్రైకైనసూ అశ్రియు ♦ నర్థమున కలదు
సీత కెవరుండి రంచని ♦ శిథిలహృదయ
వీణతీగెలు కదలింప ♦ పాట మేగ
పోషణము లేని కవి కృతి ♦ పోయినట్లు

చ. కవి తనకావ్యకన్నియను ♦ కల్గినవానికి నాన్కియీయదు నీ
దవి పరిజ కందజేయకదె ♦ దిబ్బను పాలొనరింప నాడు నా
కలి మది యొంత క్రుంది తన ♦ కావ్యముకోసర మెంత యేడ్చునో
సువినయశీల సీతకయి ♦ క్రుమ్ముచు నుట్టులె కూలిపోతి నా.

(తెర వ్రాలును)

## చతుర్థ రంగం.

---

(పీడితహృదయుడైన రాముడు చెన్నపురి బజారులో)

రాము—(ప్రవేశించి)

చ. మతి మరిలేక నేను కోర ♦ మాలిన గాధవిషాదగేయముల్
చితికిన గొంతుకెత్తి ప్రజ ♦ చీయనుచుపాడుచు నూటిగాని భూ

పతనపము గాగ నున్నవర ♦ భక్తశిఖామణి త్యాగరాజ స
త్కృతులను పాడనైతి కదు ♦ కూడ నే నొక గాయకుండనే.

మరియు,

ఉ. ముందును వెన్కలారయక ♦ మూర్ఖుడ నొక్కు సుఖారిరాగమే
వందలసార్లు పాడుచును ♦ భారతభాసిన దేశమందు నే
నెందుకొ కాలయాపనము ♦ యేవరికేరక చేయుచుంటి హా
క్రిందటినాడు కన్నడపు ♦ కీర్తన ఖేదకకీర్తనయ్యెనే.

అదియునుంగాక,

చ. అదనుగ పిల్కలెత్తు యుము ♦ మానవిషాదకథావిధానమే
వదలక వ్రాయుచుంటి యుల ♦ వాల్మికివోలెను పుణ్యగాథలన్
పదిలముగాను వ్రాయుటకు ♦ ప్రస్తుతభావ మభావమాయె హా
కుదరక క్రుంగుచుండె కదు ♦ కూరిరుము పీడు కవీశ్వరుండొకో.

కటకటా!

ఉ. సీతను వీడియున్ హృదయ ♦ సీమను చిత్రవిచిత్రమౌ పటుల్
నూతనశిల్పకుండనయి ♦ నున్నని మిన్నగడ లేను రాలపై
సీతమనోహరాకృతిని ♦ చీటికిమాటికి పిచ్చివానికై
ఖ్యాతిగ చెక్కుచుంటి కను ♦ గానిక నే నొక శిల్పకుండనే.

ఇప్పుడు నేనెక్కడ నున్నానూ తెలిసినది.

చ. ఇది మహరాజు యే నిపుడు ♦ యిచ్చ్వాడ కెందులకొచ్చి యుంటినో
మదికిని తోచదాయె కదు ♦ మాసిన బట్టలతోడ నున్న నన్
పదుగురుస్నేహితుల్ గనిన ♦ ప్రాణము మింటికి లేచిపోవదే
యెద నను మెత్తురే యిటుల ♦ యేగిన నాదగు సాటిబాంధవుల్.

కావున ఇట్టిస్థితిలో యెచ్చటికీ పోరాదు. (తూలుతూ) అబ్బా ఆయాసం - అమ్మతోపాటు ఆనంద ఐశ్వర్యాలే గాకుండా అన్నపానాదులుకూడా అతిదూరమై పోయినవి. హా కన్నులు

మూాత బడిపోవుచున్నవి. గోంచెలు నేను ఈయిుటియరుగుపై విశ్రమిస్తా - హా సర్వేశ్వరా (అని సొంగిపోవును. దయార్ద్ర హృదయురాలగు రాజ్యం మిూరాయన కళ్ళుతుడుస్తూ రామాన్ని చూచి)

రాజ్యం——మొదట దెవరో భిక్షుకు డనుకొంటిని! హా రామమూ! అయ్యో నారామూ! నాప్రేమపు రామూ నీ స్థితి తుదకు యిూ రీతిగా పరిణమించెనేమి గానకుంటిరా—

ఉ. ఓమహనీయకోమలన ♦ వోదయకభారతభా . వభాస్కరా
శ్యామలగాత్రచారుతర ♦ శ్రావ్యసుగానకళావిశారదా
రామమ! నేడు నీనుదటి ♦ వ్రాతఫలంబిటులయ్యె నయ్యో న
త్ప్రేమముతోడ నిత్యమును ♦ వేడెడి కన్యతో వద్దురా ప్రభూ!

ఆలసింపరాదు. అదిగో యెవ్వరో వచ్చుచున్నారు వారినహాయము చేసి వీనిని గొనిపోయి వెంటనే చికిత్సలు చేయింపవలయును. లేకున్న ప్రమాదము. (సేవించు సేవలు చేస్తూండ )

(తెర వ్రాలును )

## పంచమ రంగం.

---

(గిరిరావు ఖాతా వ్రాసుకొనుచుండ మన్మథుని ప్రవేశము.)

మన్మ——గిరిరావుగారూ!

గిరి——ఎవరు వారు?

మన్మ——నేను మన్మథరావును.

గిరి—ఎందుకొచ్చావూ.

మన్మ—నీకు పెనిమిటికి మీరు ప్రియమిత్రులని తెలిసికొని మనవి చేసి కొనుటకు వచ్చితిని.

గిరి—చాలు - చాలు! మీచరిత్రంతా నాకు యిదివరకే తెలుసును. శ్రీముఖపని మీరివ్వబోవు మనవి చేయనక్కర లేదు.

మన్మ—యథార్థాన్ని మనవి చేసుకుంటాను.

గిరి—యథార్థమో! స్వార్థమో లేక నాశార్థమో ఇప్పుడదంతా యెవరికి కావాలి.

మన్మ— వింటే మీకే తెలుస్తుంది.

గిరి—విన్నాను. వింటున్నాను. ఇక విని మాత్రము చేసే దేమున్నది.

మన్మ—కాపురమును కుదుటపర్చగలరని, సీతయందు యేకొంచమేని యీ లోపము లేదనియు దైవసాక్షిగా మీకు మనవి చేసుకొంటున్నాను.

గిరి—నీవంటే చాలా! లోకమంతా కోడై కూస్తున్నా నమ్మకపోవుట యెట్లూ? సీత కాపురము యెగిరిపోవుటకు మూలకారకుడవు నీవే! నీవు చేసినకృత్యమే అదంతా! దానికిమాత్రం బుద్ధివుండనక్కర్లేదూ! గుట్టూమట్టయినా అక్కర్లేకుండా సీతతో సరస సల్లాపాలాడుతూ పైగా పక్కనాపుకుంటూంటే ప్రపంచ మేమనుకొంటుందోనన్న సిగ్గయినావున్నదా దానికిగానీ నీకుగానీ.

మన్మథు—గిరిరావుగారూ యథార్థాన్ని వూహించకపోయినా వూహించకుండ తిడుతారు లేగాక తెలిసినవారు తమరు కూడా నమ్మిరువ్వరినీ అబాంధపాలు చేయడం మహాపాపం సుమా! మీరుకాబట్టి సహించగలిగితిని. ఇట్టిమాటలు మరిరొకరెవరైనా అనిసచో తక్షణమే వాడివక్షస్థలాన్ని పగలకొట్టి పోయేవాడిని.

గిరి—పాపిష్టుడా పైగా నాయింటికొచ్చి ప్రగల్భాలాడుతున్నావా. పండ్లూడగొట్టి పంపిస్తా ముందు నాగడపదిగు.

మన్మ—చాలా గొప్పపనే చేయిస్తారు.

చ. సరిసరి నోరుమూయు మిక ♦ చాలును నీతకు నాకు మన్మథా
విరివిగ అంకుగట్టినవు ♦ వీధికి పాలొనరించ యిమ్మెయిన్
మెఱుగుచు నుంటివా తెలుగు ♦ మొల్క తరాలగుణాలుగల్గునా
పరమ సుశీల నాయుపర ♦ భారతి నాకొక చెల్లెలా సుమా!

గిరి—ఛండాలుడా! నామిత్రుని జీవితాన్ని ధ్వంసం చేయడమే కాకుండా యథార్థాన్ని వెలిబుస్తున్నానన్న యీర్ష్యతో లతాధి కారుడగు యీగిరిరావునే నోరుమూయుమను చుంటివిగా (రూళ్ళకఱ్ఱతో కొట్టుతూ) చావు చచ్చువెధవా చావు. (అని నెట్టివేయును.)

మన్మ—నిజముగా సీత పతివ్రతేగనక్కైతే నన్ను కొట్టినచేతికి కుష్ఠు పుట్టియే తీరుతు. (శపించి నిష్క్రమించును.)

తెర వ్రాలును.





ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః.

# యథార్థము

## (లేక పతివ్రత)

---

### తృతీయాంకము—ప్రథమరంగము.

---

(సీత యేకాంతంగా)

సీత—నాకష్టచయములు నెవ్వఁడు తుడిచిపెట్ట జేతువో కదా. భగవంతుఁడా!

తే. శోకవార్నిధిలో చిన్న • నౌకపైన
జీవయాత్రను సల్పెడి • జీవి కేపుడు
ప్రళయఝంఝాప్రభంజనో • త్పాతభరము
తోడుపడుచుండె నొడ్డుకు • జేర్చుమయ్యా!

తా నొకటి తలవ విధి మరియొకటి తలచినట్లు!

తే. కాలభూతంబు నన్మ్రింగ • గల్గునంచు
గంపెడాశతో నుండయా • గండ్రముండ
కాతగారిని మ్రింగి తా • తరలిపోయె
నెటుల జీవింతు యీపుత్రి • నేమిసేతు.

నివ్వకూడా పుట్టనివ్వకుండా చెప్పుచూ నాటి అమ్మలక్కలు నన్ను
రచ్చపాలు జేసి నవ్వు త్రిప్పలు పెట్టుచున్నారు. కానిమ్ము
అన్నిటికీ భగవంతుడే సాక్షిభూతుడై వున్నాడు. సహజంగా.

తే. మగడు విడచిన స్త్రీలకు ♦ న్యమిహీనిచూడ
పరుపుపుద్యాద లనునవి ♦ బాసిపోవు
నంత శీలముతో నున్న ♦ నేమి దాని
లోకు లందరు కానలై ♦ నీకరించుదు॥

తాతగారు పోష్టుమాష్టరుపని చేసి పింఛను పొందుతూ మమ్ములను
పోషించేవారు. ఇప్పు డెవరు పోషిస్తారూ.

మన్మ—సీతా! సీతా! (నెత్తురుగుడ్డలతో ప్రవేసిస్తాను)

సీత—(చూచి) సోదరా! ఈగాయాల మగుటకు కారణం.

మన్మ—ఈగ్రామీయుల సగౌరవముతో చూచుచున్నందులకు వారు
నాకు చూపిన అగౌరవమే యీగాయములకు కారణం.

సీత—సోదరా! ప్రాణిసేవయే పరమాత్మని సేవయని తలంచి నాచ
రించు నిన్నే కొట్టినారుగా. కారణ మేమో నాకు చెప్ప
కూడదూ.

మన్మ—చెప్పకూడదూ! చెప్పజాలను.

సీత—చెప్పుము. విని నేను నభాగాన్ని పంచుకుంటాను.

మన్మ—సీతా! ఇంతకాలము సిరెంత సుంటినికాని యుది రానురాను
లోకవిషఘుట్టిగా యేర్పడినది. పాయశ్చిత్తము చేసుకొనపోవల
యును గనుక శలవు

సీత—వివరింపకే పోయెద నందుకేమి సోదరా!

మన్మ—నాచ సోదరసోదరీగుణుల పవిత్ర ప్రేమ యిగాసాక్షిగ ప్రపంచ
మునకు గిట్టనిదై పోయినది. సోదరీ!

ఉ. సాయము సేయుచుంటి నను ♦ సాకుచు యోగ్యగతిన్ సుఖంబుల్
కూరిమిగ రాసి కూర్చితి నా ♦ కూరిమి బోధకను నీకు నాతనున్
మాయని అంటగట్టి దహన ♦ మానసము గూర్చగ చూచుచుండ నే
న్యాయము కాదు మీ కనగ ♦ నన్నిటు కొట్టిరి చూడు సోదరీ!

సీత—సోదరా! అగ్నికి వదలంటునా గనుక నివారింపను పైన గంపంత కన్ను పెట్టుకొని భగవానుడన్నీ చూస్తూనే వున్నాడు.

మన్మ—సోదరీ! నీవేమైనా చెప్పుము. ఇచ్చుటుండుటకు నామనస్సంగీకరింపకున్నది. కాన పోవనిమ్ము. పిచ్చివాడినై పోవనిమ్ము. పీనుగనై పోవనిమ్ము.

సీత—సోదరా! నీవుకూడా నన్ను వీడిపోయినచో నాగతి యేరీతి తెల్లవారుతుందీ

మన్మ—నాకు మతి పోయినది. ఇక నన్నుకూడా పోనిమ్ము. సీతా! మనసోదరసోదరీమణుల ప్రేమ ప్రజలకేగాక విధికకూడా కన్నుకుట్టి పోయినది. శలవు (బుల్లిబాబును కన్నీటితో చూచి) శలవు బుల్లిబాబూ! నావల్ల నీవుకూడా దుష్టగ్రహావక్త్రములోపడి నలిగిపోతావేమో ననుభయముచే నిన్ను వీడిపోతున్నాను. ఇకనైనా సుఖపడుదురేమో నని పోతున్నా! ఏదో మాయ భూతం నన్నెచ్చటకో లాక్కొనిపోతున్నది. అది పొమ్మన్న చోటకల్లా పోతాను. విసికి వేసారి పోతున్నాను. మిమ్ము కష్టాల కాలభూతపాల్జేసి పెట్టి పోతున్నాను. అంతులేని అఘాతము లోనికి జారిపడి పోతున్నాను. పోతున్నా తాతగారి అంత్యసందేశాన్ని కూడా త్రోసిపారేసుకొని పోతున్నా! (అహాహాహాహో హాహాహాహా అని వెకిలి నవ్వుతో) పోతున్నా పోతున్నా (అని నిష్క్రమించును. సీత విభ్రాంతితో)

సీత—హా సోదరా నావల్ల యెందుకు నుష్క్రత్తుడవై పోతున్నావా. నా కీప్రాంర దిక్కెవరూ. పరమేశ్వరా తుదకు న న్నొకాకినిగా చేసితివా దయామయా! (పడిపోవును?)

తెర వాలును.

ద్వితీయ రంగం.

—————

(రామం చింత బాలుగుండుటకై రాజ్యం పాడుచుండును)

రాజ్యం—రామం!

ఉ. నీమది కింపుగా కృతము • నీవె రచించిన ప్రేమగీతికల్
రామము! వీణతో గలపి • రాగము తాళము తప్పకుండ నే
ధీమముతోడ పాడెదను • తీయని నేళను తప్పు లున్నచో
శ్యామలగారి చెప్పుచును • చక్కగ గోరిలుము గానమాధురిన్.

రామం—పాడుము.

రాజ్యం—(పాట వీణపై పాడుతూ పాడుతూ ఆపి) రామం!

రామం—ఎందుకు రాజ్యం!

రాజ్యం—ఇప్పుడు నీ కెట్లున్నదీ.

రామం—నీగానసుధామృతపానమువల్ల యించుక హాయిగానే వున్నది.

రాజ్యం—ఇంకనూ హాయి చేకూరగలదు. రామం!

ఉ. వ్రాయగ నిమ్ము ప్రన్గు మృదు • పుష్పాల శయ్యను వప్పళింపనర
రాయగ నిమ్ము చందనము • రామము! యింక యనేక తైలముల్
హాయిగ నంటనిమ్ము సుమ • హారము లేయగనిమ్ము రమ్ము బల్
సోయగమైన దుస్తులను • సొంపుగ తాల్చియు సౌఖ్య మొందికన్.

రామం—నాకే వ్వేమియూ వలదు. నీగానసుధామృతమే చాలును.

రాజ్యం—రామం! మొదట యీ చిన్నపురిలో నీ కెవ్వరూ స్నేహితులు లేనప్పుడు నేనుకాదూ?... నీకంటే.

రామం—ఇప్పు డదెందుకు రాజ్యం.

రాజ్యం—కాదు ఊరికనే—మరి మనం స్త్రీపురుషభేదం లేకుండా ఎంత కలసి మెలసి హాయిగా వున్నాం.

రామం—ఔను. నేను కా దన్నానా.

రాజ్యం—నీవు నొచ్చుకోనకు రామం! కొంతకాలం క్రితం ఇలాగంటి సమయమే. ఈవసంతఋతువులోనే. ఈడాబామైనే—ఆనాటి సాయంసమయాన నీవు ప్రయాణమై పోతున్నావు. అప్పుడు నేనూ—?

రామం—దానికి నే నే మన్నానూ. అసలు యిప్పు డాగోడ వెందుకూ.

రాజ్యం—రామం! నీవు కుఱ్ఱవాడవుకావూ. మునలివాడవూ కావు. మంచి తెలివి గలవాడవు కదా. పరేంగిత మెఱుగ లేకుండటం.

రామం—ఎఱుగక పోవచ్చును. దానిని కిప్పు డేమి మునిగిపోయింది.

రాజ్యం—పోనిమ్ము మన మొకమారు తారాశశాంకం చదివాము. గుర్తున్నదా.

రామం—గుర్తు లేకేమీ ఒకమారు కాదు. లక్షసార్లు చదివాము.

రాజ్యం—చంద్రుడు మూర్ఖుడైనప్పుడు తార యేమి చేసింది.

రామం—అతనిని బలవంతముగా తనకు లోపర్చుకున్నది. అదే ఆమె చేసిన ఘనకార్యం.

రాజ్యం—ఎందుకూ...? ఆమె గురుపత్ని. అతనిని పెంచింది. పెద్దవాడిని చేసింది. చివర కాత డామెను అర్థం చేసుకోలేకపోయినాడు. అప్పుడు తనే చెప్పింది. చివర కాత డామెను వు.వ...

రామం—రాజ్యం! నాకు నీప్రశ్నలవుద్దేశ్యం తెలుసును. కాని తారా వ్యాజంగా నీవుద్దేశ్యమును వెలువరించుచున్నావు. అందుకు న వ్వొస్తున్నది. ఏమంటే తార చంద్రుణ్ణి తన స్వార్థమునకు నీతినియమాలను నుల్లంఘించి బలి చేసినంతటే ప్రపంచములో మానవజీవితాదర్శాలు నశిస్తాయని సిద్ధాంతీకరిస్తా యా_ క్తనులు నశించునుగనుక జాగ్రత్తగా యుండుటనే యాదర్శమునకు కాకూడదూ...?

రాజ్యం—రామం! నీవు చెప్పే ఆదర్శం కాదనవచ్చును. కాని యిప్పు డాచర్చ యెందులకూ...! ఒకవిత్తనమును ఎత్తి సిరు కట్టగా ఋతువు దానిని ఫలవంతం చేసింది. ఘనపుష్పఫలభరితమైన ఆచెట్టును జనము వుపయోగించుకో లేక బాధ కేసివోడిపోట లల్లి పరివర్తనీయతగా చెప్పుటలో యర్థమే మున్నదీ నా వుద్దేశ్యముల పరికోపం నీ స్వపేక్షవోలె వృద్ధిపొందుతూన్నది. నీవు యీవృష్టిలో నా కోరికే యోగ్యంగా కనిపించింది. ఆత్మ సన్నిహిత పొందిన మన యీరెండుజీవులూ చెట్టునుల శయించే లతలూ, మేఘాశ్రయములో వుండే జాబిలీలాగు మానవ ప్రకృతిలోని ద్వంద్వగుణం బేకోపుత్రి మయ్యేలాగు శాంతి ఆనందాదు లనుభవించ గలుగుతనసే వుద్దేశ్యం కలిగింది. నేను పూర్తిగా ఉద్రేకపడ్డానా—ఉద్రేక మింత కాల మూండుటకు అవకాశ మున్నదా.

రామం—రాజ్యం! నీ యీవాంఛ కేవలమూ సుస్వార్థానుభవముకొరకు చూడదు నీయీప్రేమ నీవనుకొనే బాహ్యాకృతులకు కాకుండా మానసికముగా చూడు. కొంతకాలం మట్టు నాశనచేసిన నీశ్రద్ధ మగును.

రాజ్యం—రామం!

చ. సరిసరి చక్కమాట లిక ♦ చాలును చాలు విన్న నవ్వరే
పురుషులవారు నీ విటు న ♦ పుంసువిరీతిగ బల్క జెల్లునే
పరుసుడు సంసారాన స్త్రీ ♦ భార్యయు పుష్పము చిక్క చేతిలో
హర! హర! వారిబెట్టుకొను ♦ యాంధ్రుడుబంధుడు కాడె రామమా.

రామం—రాజ్యం!

చ. పురుషులు పావగా తగిన ♦ పుణ్యతనుంబుసు తోగ్రవ లిట్టివా
పరియగు ధర్మమార్గమును ♦ చాటుచు దేశస్వతంత్ర్యసిద్ధికై
పరమపవిత్రరక్తముసు ♦ భక్తిగ నర్పణ జేయు నెవ్వడో
ధర సుపుత్రుడు పూరుషుడు ♦ తక్కినవారలు పుర్షు లౌనటే.

రాజ్యం—రామం! ఏవేశ్వరుడు స్థానము యిదివరకే నిర్ణయమైనదా? లేక—

ఉ. చక్కని పాటగానవిరియొ ♦ శాంతతనంబును నేర్వ లేవనో
టక్కరిమాట లల్లెడి మి ♦ ఠారిగ గానవిరోను చలాకిగా
తిక్కను శాకుశాన్ సిసిమ ♦ తారంలాసగ కుల్క లేవనో
లెక్కలో చేర్పకుంటి వప ♦ లేశముకూడసు రామచంద్రమా!

రామం—రాజ్యం!

ఉ. చక్కనిదానవాదువు ప ♦ శాంతగుణంబులు నీకు గల్గుమి
న్నిక్కిలి తెల్వియున్ తెనుగు ♦ మీరినపద్య లికెన్నొయుండు నా
లెక్కలో యుక్తిపై గలుగు ♦ లేమలకన్నను మిన్నవాదు వో
చక్కనిచుక్క యేమనగ ♦ చాలదు తక్కువ లేవ లే దికన్.

బాహ్యాంతరీశాలలు అవరవరూధిని వే యుని చెప్పవచ్చును.

రాజ్యం—ఐతేచో అయుక్షముసు కారణం నేను గుణవతిని కానవియా.

రామం—గుణవతి యేకాక ఏయది వరూధినీపుతం నాయుది వరివరా ఖ్యానిమితం.

రాజ్యం—రామం! బాహ్యేంద్రియాలూ అంతరేంద్రియాలని షష్ఠ-
వేదాంతోపన్యాసమంతా నా కేల బోధిస్తావు.

ఉ. హా నవమోహనాంగ యిక ♦ నైనను నీయధరామృతాసవం
బానగనిమ్ము వేదనకు ♦ పాలొనరింపక ప్రాణదాతవై
లీనము చేసికొమ్ము నవ ♦ లీలల తేల్చుము కంతుకేళికిన్
బూనగ లెమ్ము సత్వరము ♦ పుణ్యము నీ కగు తాళ లే నికన్.

రామం—రాజ్యం! మోహజ్వాలకు ఆహుతి వేసినకొలందియూ
హెచ్చు రగుల్కొనుచూనే యుండును.

రాజ్యం—రామం!

చ. అడుగిడి యౌవనాంబుధిని ♦ యక్కట యేదరి దోవ లేక నీ
మడుగులు నమ్మికొల్చుకొన ♦ మార్గము జూపుదువంచు నిన్ను నే
డడుగుచునుండ నీ విపుడు ♦ ఆలన పాలన చేయకుండుటల్
వెడగుతనంబుగాదె కడు ♦ వేగమె కౌగిలి యీయరా సఖా.

(అని కౌగిలించుకొనును)

రామం—రాజ్యం! ఇప్పుడు నీయీకృత్యము నీ కానందమును కలి
గించిందా.

రాజ్యం—రామం! ఇదొక రకమైన యానందం. ఇదికాదు యింత
కంటే యింకేదియో నామనస్సు వాంఛించుచున్నది. దానికే
ఆరాటపడుతున్నది. ఆ ఆరాటమే నిన్ను స్పృశింపమన్నది
కాని దీన తృప్తి లేకున్నది. యీశరీరమున కింకొక రకమైన
తృప్తి.

రామం—రాజ్యం! ఇప్పటికైనా నీ కర్థమైనదా భౌతికస్పర్శాసమ్మే
ళన మొకరకమైన నరములశాంతికని నాయుద్దేశం. ఆశాంతి
యెప్పటి కప్పుడే వుద్రేకపడుచుండును. దానికి కావలసినది
నీ యీచర్యలలాంటివే. మాటిమాటికి దానిని మనము కోరుట
తాత్కాలికశాంతికే. తుద కది కల్పించునది అశాంతి.

హా రాజ్యం! మరల నా మనస్సు వెచ్చటికో పోతున్నది. దిగులు. హా గుండెదిగులు. హా బాధ. (అని తలపట్టుకొని కుర్చీలో వ్రాలును. రాజ్యం సేవచేస్తూ మరల మరల వీణపై పాడుతుండ)

(తెర వ్రాలును.)

తృతీయ రంగం.

---

(మతిభ్రష్టుడైన మన్మథరావు బొగ్గు తీసుకొని సీత పతివ్రత యని గోడలనిండా, బజార్లనిండా, తలుపులనిండా రాసుకొంటూ ప్రవేశించి)

మన్మ—ఓపక్షిసంతతులారా! సీత పతివ్రతేనా! ఓమృగసంతతులారా! మీరైనా చెప్పగల్గుతారా మీముఖం మీరేమి చెప్పగల్గుతారు. మానవులే సీత పతివ్రతయని చెప్పజాలక చప్పరించు చుండ వావివరుసలు లేక సంచరించెడి మీరా యిక సీత ప్రతి వ్రతయని చెప్పునది. మీ మ్మొడగటమే నాది బుద్ధితక్కువ.

పోస్టుజవానుప్రవేశించి—మన్మథరావులా గున్నది. పాపం పిచ్చివాడై పోయి బొగ్గుతో గోడలనిండా, తలుపులనిండా కనపడ్డ దానిమీదనల్లా సీత పతివ్రత సీత పతివ్రత యని వ్రాసు కుంటూ యీదెసకే వస్తున్నాడు. పాపం వీనికి దిక్కూ మొక్కూ కూడా లేదు.

మన్మ—ఓగ్రామీయులారా! మాసీత పతివ్రతౌనా కాదా! యథార్థాన్ని వెలిబుచ్చండి! ఛీ దుష్టాత్ములారా! నవ్వుచుంటిరా.

ఉ. సీత సుశీల కాదనుచు ♦ చిత్తములందు తలంచునట్టి వో
పాతకులార నాసుదుండ ♦ బాగుగ మీ రిపు డాలకింపుడీ
మీ తల కాయలుగాదు మిను ♦ మిక్కిలి నోళ్ళలో పుండ్లు పుట్టగా
జూతును నేనుకూడ మిము ♦ జూచి వికావికి నవ్వె దప్పుడున్.

అహోహోహోహోవో (అని పిచ్చినవ్వు నవ్వి) సీత పతివ్రత మహా పతివ్రత నే నిభాగ్గుతో నావాంటినిండా, వూరినిండా, హృదయంనింఢా, అలవికైమెనచో బ్రహ్మాండ భాండమునిండా వాల్మీకి లాగు పెద్దరామాయణాన్ని రాసుకుంటాను. మీ కెందుకూ యిష్టమైతే పారాయణము చేయండి లేకపోతే మానండి. మీరూ నావంటి తెలివిగలవారైతే నారామాయణాన్ని పూజిస్తారు, శోకిస్తారు, శోధిస్తారు, స్తోత్రిస్తారు కానప్పుడు కడగా నుంటటమే.

(పోష్టుజమాను మెడపురుగుండా వ్రేసింపు) మన్మధరావుగారూ! ఎంత అన్యాయకాలము దాపరించిందండీ మిమ్ము చూస్తే నా కెంతో యేడుపొస్తున్నది.

మన్మ—ఎవడవురా నీవు.

పో—నేను పోష్టుజమానునండీ.

మన్మ—(చెవులు కటిక్కన పట్టుకొని) సీత పతివ్రత కాదని మొదట లేఖ తెచ్చినది నీ వేకదూ.

పో—నాకు తెలియదు బాబూ నన్ను వొదలిపెట్టుము.

మన్మ—ఖరవా లేదు యధార్థమును చెప్పుము యే చేతితో ఆ లేఖను తెచ్చావో ఆ చేతిని నరికివేస్తే ఆ పాపం పరిహారమై పోతుంది.

పో—అంతపని చెయ్యవద్దు. మీకు సలాం చేస్తా బాబూ నన్ను వొదలి పెట్టండి.

మన్మ—అడిగినవాటికి సమాధానము చిత్తగింపనిచో నాలుక పీకి కాకుల కేస్తాను.

పో—బాబూ నిజంగానే తెచ్చిచ్చాను.

మన్మ—(పీకె పట్టుకొని) భేష్షైనవాడివే కాని సీత పతివ్రతా కాదా.

పో—పీకె గట్టిగా పట్టుకుంటే నేనెట్లు చిత్తగించుకోనేది.

మన్మ—సరే సళ్ళుగానే పట్టుకున్నా ఇప్పుడైనా చెప్పూ.

పో—(వణుకుతూ) పతివ్రతే.

మన్మ—(సిచ్చినవ్వు నవ్వి) పెద్దగా చెప్పు.

పో—(పెద్దగా) సీత మహాపతివ్రత.

మన్మ—ఇంకా చెప్పూ. ఇంకా చెప్పు విసుకూ విరామమూ లేకుండా చెప్పవోయ్ వింటాను.

పో—సీత పతివ్రత, సీత పతివ్రత, సీత పతివ్రత.

మన్మ—నాకు హాయిగా వున్నది మరల మరల చెప్పు.

పో—సీత పతివ్రత, సీత పతివ్రత.

మన్మ—ఆపితే నీప్రాణంకూడా ఆగిపోతుంది. నా ప్రాణానికి చాలా హాయిగా వుంటున్న దంటుంటే అంటూండవేమీ...?

పో—అంటే ఆయాసం వొస్తున్నది. అనకుండా వుంటే పీకె పిసికేస్తా డేమో లేనిపోని గుదికొయ్య మెడకు తగిలిచ్చుకున్నా నేమిటే.

మన్మ—పిసుకుతున్నా! పిసుకుతున్నా.

పో—అంటున్నా బాబూ! అంటున్నా.

మన్మ—అనూ అనేకసార్లు, అనవరతం అనూ! ఆనందంగా అను.

పో—(అంటూ అంటూ పారిపోవును. గిరిరావుగారు ప్రవేసించును.)

మన్మ—నీ వెవడవురా! ఓహో గిరిగాడివా!

గిరి—నీకింకనూ తలపొగరణగ లేదా పాపిష్టుడా. గనుకనే యనుభవించుచుంటివి. కాపురాలను కూల్చివేసే కంకుష్టుకునకు మరిపిచ్చి పుట్టదూ.

మన్మ—(పిచ్చినవ్వు నవ్వి) నిజమేనోయి గిరీ! నాకు పిచ్చిమాత్రమే పుట్టింది. నీకు కుష్టుమాత్రం పుట్టకుండునా — ఒకవేళ నాకు పిచ్చి కుదిరితే కుదరవచ్చునేమో కాని నన్ను గొట్టిన చేతికి వచ్చు కుష్టుమాత్రము మానదు మానదు. దైవసాక్షిగా మానదు. సీత నాకు నిజమైన సోదరీమణియైతే నీకు కుష్టు కుదరదు. పొమ్ము సర్వనాశనమై పొమ్ము. నీవుకూడా దిక్కూ మొక్కూలేని బిక్షాపకీరువై పొమ్ము.

గిరి—పోరా పిచ్చిసన్యాసీ నీపిల్లిశాపనార్థాలకు కుంటేళ్ళు బెదురుతాయా. (అని పోవును.)

మన్మ—పిచ్చినవ్వు నవ్వి పడిపోవును.

(తెర వ్రాలును.)

## చతుర్థ రంగం.

(చాలాకాలము జరిగిపోయిన తరువాత చింపిరిగుడ్డలతో చింపిరి సెత్తితో సీత చెన్నపురివీధులలో వచ్చి వేసించి)

సీత—ఓతల్లులారా! ఓతండ్రులారా! దిక్కులేని వదులము బాబులారా ధర్మదాతలు! ధర్మ మియ్యండి తండ్రులారా!

సీ. పతిపదసేవయే ♦ పరమోత్తమంబని
ప్రకటించి తరియించు ♦ పడతులార
అన్నసత్రాదుల ♦ నాచంద్రస్థాయిగా
కట్టించి ఖ్యాతికెం చు ♦ కణ్యులార
గ్రంథాలయాలను ♦ ఘనముగా నిర్మించి
భాషపోషణసేయు ♦ ప్రాజ్ఞులార
పేదవారికి తిండి ♦ పెట్టిపోషించుచు
పేరుగాంచిన గుట్టి ♦ పెద్దలార

తే. పుట్టుకుంకల దరిజేర్చు ♦ పూజ్యులార
వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమును గోరు ♦ వక్తలార
దిక్కులేనట్టి దానిని ♦ ధీరులార
ధర్మ మిడరయ్య వోదయా ♦ ధర్మలార!

బాబు—అమ్మా! మనం చెన్నపట్నం వచ్చాముగా.

సీత—ఔను బాబు వొచ్చాము.

బాబు—ఐతే నాన్నను చూపిస్తా నంటివే...

సీత—బాబూ నీకంతటి యదృష్టరేఖ కలదా.

బాబు—అమ్మా! నాకు ఆకలి వేస్తున్నది. అవి కొని పెట్టవూ.

సీత—బాబూ! చిల్లిగవ్వకూడా లేదు. నీ కవి యెట్లా వొస్తవీ.

బాబు—పోనీ లే అమ్మా పడవుకు అన్నిటికీ నే నున్నాగా.

రాజ్యం—(షికారుకొస్తు) ఎవరమ్మా నీవు...?

సీత—పొద్దు తెలియని కొత్తభిక్షుకురాలను తల్లీ!

రాజ్యం—నీ దేయూరు—?

సీత—అడుక్కుతినే అభాగ్యురాలను ఒకవూరన నేమీ ఒకపల్లెయున నేమి. అన్నివూళ్ళూ మావే—

రాజ్యం—నీకులమూ—?

సీత—అడగటముందుకూ అడుక్కుతినే కులమే.

రాజ్యం—ఈచిరుతడు నీగర్భాంకురమేనా...?

సీత—ఔను తల్లీ! ఈపాపకర్మురాలి గర్భాంకురమే.

రాజ్యం—నీకు తాళిగట్టిన భర్తగాని సన్నిహితబాంధవులు గాని లేరా...?

సీత—నాకు భర్త కలడు. పైన భగవానుడు కలడు. మరెవ్వరూ లేరు.

రాజ్యం—ఆయనకు మానవహృదయము లేదా—నీవంటి వనితారత్న భారత రమణీమణినా భిక్షాటనమునకు బంపుట. ఇటువంటి సౌందర్య సౌభాగ్యసుకుమారునా కటికిపడిగాపుల కెర జేయుట.

సీత—అమ్మా! వారు మానవశ్రేష్ఠులు, మిగుల దయార్ద్రహృదయులు కూడాను, నానుదుటవ్రాతఫలమునకు వారేమి చేయగలరు...?

రాజ్యం—నిన్నుజూచిన నాహృదయము మేనూ ద్రవీభూతమై పోవుచున్నది. నీవృత్తాంతమేమో సవిస్తరముగా వక్కాణింపుము. సోదరీ! చేతనైన సాయమును చేయ గలుగుదును.

సీత—నాగాధ చాల పెద్దయగాధ. ఇంతకన్న నేనేమి నుడువగలను తల్లీ!

రాజ్యం—కడకు నీనామధేయమైననూ నుడువగలవా...?

సీత—క్షమింపుము. నానామము దుఃఖపూరితమైన యక్షరాలతో పెట్టబడియున్నది కనుక మీకు వినరాదు. వినిదుఃఖింపరాదు.

రాజ్యం—సోదరీ! నీమాటలయందు దర్పము నాకేమాత్రమూ గోచరింపకున్నది. పోనిమ్మా. యీపసిబాలభానుని పేరైనా చెప్పుమమ్మా. విని తరిస్తాను.

సీత—బాబూ! లేక మాధవా యని పిలుచుకొందును.

రాజ్యం——(బ్రహ్మవర్చస్సు సీతాభాగమున నెంత ఆనందకరముగా
తాండవిస్తున్నదోయి బాబూ నీవు వరాలబాబువే. నీకు తాయం
పెడతాను కాని మీనాన్నగారిపేరు చెప్పుతావా?

సీత——మాఅమ్మ చెప్పమంటే చెప్తాతా! లేకపోతే చెప్పనే చెప్పను.

రాజ్యం——బిడ్డా! నీవింత పిన్నతనముననే మాతృయాజ్ఞను మేరమీర
కుంటివి. పెద్దవాడవైనచో నీవిజ్ఞానచంద్రికలు యెన్నిదేశము
లలో ప్రకాసించి పోవునోకదా. నిన్ను గన్న యీసీతల్లి కడు
ధన్యురాలు. నిన్ను గన్నతండ్రి ధన్యులలో పరమధన్యుడు.
అదిగో ఆకసమువడుచునదె మదీయదివ్యభవనము. మరల వొక్క-
యామములోనే నాభవనమునకు నేను చేరుకొనగలను. కాన
నీ వక్కడికి వచ్చినచో నీకు కోరిన దుస్తులన్నీ కుట్టించియిప్పిస్తా.
కలిగినదానిలో కొంతబీదలకు పంచిపెట్టుట నాకు నిత్యం అలవా
టుకాన మీయమ్మకున్నైనైతేమూ తీసుకొని రాబాబూ! దయార్ద్ర
హృదయుడగు నా రాముడుకూడా మిమ్ము చూచి కనిక
రిస్తాడు.

బాబు——మాఅమ్మ సమ్మతిస్తే వస్తాను.

సీత——(తనలో) ఆరాముడు మారాముడుకాదు కదా.

రాజ్యం——సోదరీ! పోయివస్తా! తప్పక దయచేయండి.

సీత——చిత్తం.

రాజ్యం——బాబూ మరచిపోవకు తప్పకరా. (నిష్క్రమించును)

సీత——ఆహా యీయమ యెంతటి దయార్ద్రహృదయురాలూ, అంద
మునకుతోడు ఆత్మయూ మహాపరిశుద్ధమైనదే.

సీత——బాబులారా! ధర్మం! తల్లులారా! ధర్మం!

భైరవశాస్త్రి——ప్రేమించి కాయకష్టం చేసుకోని జీవింపరాదుటే.

సీత—చిత్తం! సిద్ధంగానే వున్నాను. అపరిచితమైన యీచన్నరాజధానికి నేడే చేరితిని. కనుక స్తిమితముగా యిక యెక్కడనైనా దాసీవనికి కుదురుకొని జీవిస్తాము. ప్రస్తుతము యీబాలుడు ఆకటిబాధ కోర్వజాలక తపించిపోతూన్నాడు. ఏదైన తిండికను గ్రహింపండి పొట్టనింపు కుంటాము.

భైర—ఇదంతా యెందుకూ మాకు దాసీది అవసరము గనుక నీవు కుదురుగా నుంటానంటే తీసుకపోతాను.

సీత—చిత్తం!

భైర—అనుష్ఠాధానానికి వేళమించి పోవుచున్నది. త్వరగా వచా మరి.

సీత—మహాప్రసాదము. బాబూ వీరితో పోదాం పదా.

బాబ—అమ్మా! వీడిని చూస్తే నాకు భయ మేస్తున్న దమ్మా.

సీత—బాబూ! అట్లనకూడదు.

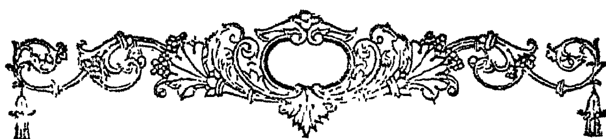
భైరవ—వోరీ! కుఱ్ఱా ఈకూరగాయలసంచి పట్టుకరా.

సీత—స్వామీ! వాడు తేజాలడు. కుమారుని లేత చేతులుకమలిపోతాయి నేనున్నానుగా తీసుకరావడానికి ...

భైర—ఓహో ప్రథమములోనే హానసాదా. (నిష్క్రమింతురు)

తెర వ్రాలును.

---



ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః.

# యథార్థము

## (లేక పతివ్రత)

---

### చతుర్థాంకము—ప్రథమరంగము.

---

సముద్రప్రాంతం... మన్మథరావు... (తూలుతూ ప్రవేసించి) సీత పతి
వ్రత మహాపతివ్రత మహా మహాపతివ్రత (పిచ్చి నవ్వు నవ్వి)

ఉ. ఓయి కవీశ్వరా పలుకు ♦ మోయి యదేమి రచించు గ్రంథమో
దాయక చూపుమోయి ఫల ♦ దాయినిదైన చో మెచ్చుకొందు ఛా
న్యాయము లేని నాటకము ♦ న్యాయము లేని ప్రబంధగ్రంథముల్
వ్రాయకు సీత సాధ్వియని ♦ వ్రాయుము వాల్మీకివోలె భక్తితో.

ఓ ఆంధ్రపత్రికాధికారులారా! ఓ సర్వపత్రికాధికారులారా! ఇదేనా మీ
న్యాయము మీరైనా మా సీత పతివ్రతని చాటలేరా.

చ. నిజమును చాటలేరొకొసు ♦ నీతిని లోకము కల్ల డింప బ
ల్గ జగజలాడిపోవుటకు ♦ కారణమేలనో తెల్పరాదె యీ
త్రిజగములందు సీతమొస ♦ తీపుగ యుంచని దూరదృష్టితో
సుజనులు మెచ్చగా రచన ♦ శుభ్రతగా ప్రచురింపరాదుకో.

ఓయీకథక శ్రేష్టా జష్టా పాపిష్టా మోదరష్టపుభ్రష్టా నిన్నే.

ఉ. ఓహరిదాసుడా పిలువ ♦ నోయన వేమిర నోరు యొండితే
దాహము పేరుజెప్పి సుధ ♦ త్రావెడి నీ కిపు డెంత బెట్టురా
శ్రీహరిచింతనామృతము ♦ చిల్కుచు నా కిక మూర్ఛవచ్చు రా
సాహసమున్న సీతకథ ♦ చాటుము పుక్కిటిగాథ లేలరా.

ఓచలనచిత్రారాధకులారా!

ఉ. ఎందుకు పన్కిరాని కథ ♦ లేర్చుచు ఫిల్ముల నీతు రేలరో
మందుడ మంచితెల్వి గల ♦ మానవశ్రేష్ఠుడవైన వెంటనే
యందముగాను సీతకథ ♦ యాంధ్రులకే విదేశజుల్ మహా
నందము నొందగా ఫిలుము ♦ నందున జూపుము యిన్ని మేలరా.

సీత పతివ్రతని చాటలేక చిక్కిచిక్కి సొక్కిసోలి పోతుంటే మీరంతా నన్ను చూచి వికావిక నవ్వి పోతున్నారా ఓజాతి నీతి యభిమానాదుల విసర్జించిన మానవాధములారా! మరల నా యీఘోరప్రతిజ్ఞను వినండి.

ఉ. సీత సుశీల కాదనుచు ♦ చిత్తములందు తలంచు నట్టియో
పాతకులార నానుడుల ♦ బాగుగ మీ రిపు డాలకింపుడీ
మీతల కాయలందు మీను ♦ మిక్కిలి నోళ్ళలో పుండ్లు పుట్టగా
జాతును నేనుగూడ మిము ♦ జూచి వికావిక నవ్వ దప్పదే.

సీత పతివ్రత మహాపతివ్రత ఓమహాజనులారా! సీత మహా మహామహాపతివ్రత (వెకిలి నవ్వు నవ్వి) ఓయీసాగరా ఈ సాక్షికప్రపంచమునకు సీత పతివ్రతయని యెంత చెప్పినను వినక చప్పరిస్తున్నారు. నీకన్న విశాలహృదయులుగాలగు మా సీత పతివ్రత కాదని నీవు చెప్పగలవా...?...మా సీతప్రభావాగ్నికి తాళలేక అగ్ని దేవుడు కూడా మాడిపోతున్నాడు.

ఓయీసాగరా యిక దుమికుతున్నాను నన్ను పరలోకము
నకు పంపుము సీత పతివ్రతని హాయిగా ఆనందంగా అక్కడ
కూడా ప్రచారం చేసుకుంటా—
(అని దుముకుటకు దుస్తులు విప్పుచుండ తెర వ్రాలును.)

## ద్వితీయ రంగం.

---

(భైరవశాస్త్రి యింట్లో సీత దాస్యం చేస్తూ తనలో)

చ. కరువగు కాలవార్నిధిని ♦ కష్టతరంగము లెన్నొ యడ్డినన్
బరబర నాదు జీవితయు ♦ భాగ్యపునా విపు డేగుచున్న దే
దరికో గ్రహింపజాల నిక ♦ దాస్యతుపాను మహాత్తరంబుగా
పెరుగుచునున్న దీదెన గతి ♦ భేలున కూల్చునో తేల్చునో కదా.

భైరవశాస్త్రి ప్రవేశించి—ఓసీదాసీ?
సీత—ఎందుకు బాబూ.
భైర—మడిగుడ్డలు పిండుకొచ్చావా?
సీత—చిత్తం పిండకొచ్చాను.
భైర—అంట్లుకూడా తోమేశావా?
సీత—చిత్తం యేవొక్కటీ తక్కువ లేకుండా చెయ్యవలసిన పనులన్నీ
చేసివేశాను యిక నేను పోవచ్చా.
భైర—పీలులేదు. ఈనాడు మావాండ్రుకూడా వూళ్ళో లేరు ఇక
మనయిష్టమే యిష్టము హాయిగా యీవేళకు నీవుకూడా యి
క్కడే కాలక్షేపం చెయ్యొచ్చు.

సీత—బాబూ! పిల్లవానిని విడచి వొంటరిగా యెట్లుంటాను—

పోష్టుజమాను—(ప్రవేశించి హానుమాన్ వేషముతో) వీడింట్లో యేదా సీదికూడా నిలవలేదు కర్మం జాలక యేమొవరైనా కుదిరితే దానిని చెరచటమో లేక దొంగతనం పైనేసి యివ్వవలసిన పైకం యివ్వకుండా వెళ్లగొట్టటమో వాడుకైవున్నది. ఇప్పుడు ఈఅమ్మగారు యెవరో పాపం యీమెను యేమి చేస్తాడో యీడున్న.

భైర—నీకు తోడు పిల్లవాడెందుకూ తగలాటకం. ఈరాత్రికి నీవిక్క-డుంటే కలుగబోయే లాభం ఆభోగం రంగసానికికూడా కలుగబోదు.

పో—ఓరి నీపిల్కవూడా అనుకున్నంతపనీ చేయడానికి సిద్ధంగానే వున్నావటరా వుండూ వుండూ నాయీతోకతోటి నీభర్తం వడతాలే.

సీత—మిగతాలాభాలతో నాకు నిమిత్తం లేదు—నాపుత్రుని చూచుకొనుటే నాకు మహాలాభం కాన నాదారిని నన్ను పోనివ్వుమ్మ.

భైర—తిమ్మన్న బంతికి రమ్మంటున్నారు పాపం నాదారిని నేను పోతానంటే వూరుకుంటానా.

సీత—వూరకోక నన్నేమి చేస్తారు.

భైర—నీయధరసుధామృతాన్ని గ్రోలివేస్తాను.

పో—ఈలోపలనే రావణాసురుని పక్కలోనికికూడా పంపిస్తాను.

సీత—కూరా!

సీ. క్రితము సైరంధ్రిని ♦ కీచకుం డిట్టులే
 చెఱచగా నెంచి తా ♦ చెడగ లేద
ఆది సీతను మున్ను ♦ యారావణబ్రహ్మ
 యేలుకో తలచి తా ♦ కూలలేద

పార్వతీదేవిని ♦ పట్టగానెంచి యా
తులసి పెస్మటి సున్ను ♦ ధూళిగ్రాడె
ధర కిరాతుకు డల ♦ దమయంతిపైబడ
దలచుట చేతనే ♦ దగ్ధమవడె

తే. ఇంత దుశ్శాసనాదులీ ♦ యిహమునందు
యింతులను రచ్చపాల్చేసి ♦ హీనగతిస
నీల్గగా లేదె వోరోరి ♦ నీచ భ్రష్ట
యట్లు నీల్గక నన్నిపు ♦ డరుగ నిమ్ము.

శైర—ఏమాపొగరు. సీతాత యిక్కడ యెవ్వడున్నాడనీ అంత నిర్భయంగా చెలరేగిపోతున్నావు.

సీత—పాపీ! సర్వజనహితకరుడగు శ్రీవీరాంజనేయుడు లేడా! ఆనాడు సీతామహాదేవి మానప్రాణముల కాపాడిన మహానుభావుడు యీనాడు నావంటి అబలామణుల గాపాడ లేడా.

పో—ఈనాడు నేను హనుమాను వేషము వేసుకొచ్చినందుకు సమయానికి వీడు నాకు చిక్కినందుకు ఈమె శ్రీవీరాంజనేయస్వామివారి పాదభక్తురాలైనందుకూ నా ప్రయోజనత్వం ఫలించిందన్న మాటే యీనాడు.

శైర—ఓసి పిచ్చిదానా! ఈశ్వరుడే నాకు వశుడైపోయాడుకదా యిక హనుమంతుడా నాకు అడ్డొచ్చేది. అయినకుమారుడే ఆ హనుమంతుడు కాబట్టి ఇక ఆయనకూడా నాకు వశుండైపోతాడు. ఆపై నీవుకూడా నాకు వశురాలవై పోతావు — ఏదీ ఒక్కసారి నను కౌగలించుకోనిమ్ము. (అని దగ్గరకు దగ్గర చేరుచుండ)

సీత—హా! నన్ను రక్షించువారెవరు లేరా స్వామీ వీరాంజనేయా యెక్కడున్నావుగా తండ్రీ.

భైర—లేరు సీతా! నిజముగా నిన్ను సంరక్షించువారు లేరు. నిన్ను నేను సంరక్షింపవలయును నన్ను నీవు సంరక్షింపవలయును మనలను మరెవ్వరు సంరక్షిస్తారూ...? కావున నా కౌగిలిలోనికి రమ్మా సంరక్షింపబడ తావు. (అని పైబడ జూచుచుండ వీరాంజనేయుని వేషముతో పక్కన దాగివున్న పోష్టుజమానా కుప్పి గంతు లేస్తు హానుమాన్ బస్కీలు తీస్తు తొడలు చరస్తు వొక్క దూకు భైరవశాస్త్రి ముందు దూకును)

పో—ఖైరో పద్మామ్! ని న్నిప్పుడు చీల్చివేస్తాను.

భైర—(గడగడ లాడుతూ) ఓహో! వీరాంజనేయస్వామివారా. ఇచ్చటికి యీశ్వరుడు పంపగా వచ్చారా స్వామీ తమరు దయ చేయండి.

పో—లేదు. నీకు తగినపాయశ్చిత్తాన్ని చేసిపోవడాని కొచ్చాను. కూర్రా ఈమహాపతివ్రతను, ఆదసీతను మరపించిన యీమహా సీతను కేవలము కలియుగ రావణాసురుడవై గవయుజూచు చునావా మూర్ఖా చూడు ని న్నిప్పు డేమి చేస్తాను.

భైర—మహాప్రభూ మీనాన్నగారికి నేను ప్రియభక్తుడను. నేనంటే పడిచస్తారు — కాబట్టి మీరు కూడా

పో—నీ సంగినంగి వేషాలు యిక్కడ చెల్లవు. సీతా! ముందు నీవు యిచ్చటనుండి యెచ్చటికైన పొమ్మా, ఈభైరవశాస్త్రిగాడిని తోకతోటి కొట్టి మట్టిచేసి వస్తాను.

సీత—చిత్తం. (నిష్క్రమించును)

భైర—శాంతించండి మహాప్రభూ శాంతించండి.

పో—ఓరీ భైరవా ని న్నిప్పు డేమిచేస్తానో చూడు

భైర—నాతప్పు క్షమించి హనుమా మీతోక ప్రయోగింపకుండావుంటే మీకు తిన్నన్ని యిడ్డెనులు నైవేద్యం చెల్లించుకుంటా.

పో—ఏడిశావు సాంబారులేని యిడ్లీ యెందుకీ కావాలెనురా.

భైర—సాంబారుసహితముగా సమర్పించుకుంటా మహాప్రభో.

పో—అంతమాత్రానికే శాంతించే స్వామికాదు యీవీరాంజనేయ స్వామి తెలుసునా.

భైర—కావాలనుకుంటే ప్లేట్లకు ప్లేట్లు పుష్కలంగా సమర్పిస్తా. వాయిలకు వాయిలు పెసరట్లు వాయినాలు కూడా యిచ్చుకుంటా నాతండ్రీ.

పో—ఈకోతిరావు సంగతి నీకు తెలియదురా భైరవా.

భైర—తెలుసును. మహాప్రభూ! బూరెలు, గారెలు, లడ్లూ, క్రీమెనూ రవ్వలడ్లు, జాంగిర్లు, ఢిల్లీపాదుషా, గోదుమపాలన్నీ తిన్నన్ని తెప్పిస్తా.

పో—ఛీ! లుబ్ధుడా! ఈకాస్త వాటికే లోపడతానా.

భైర—పానకం వడపప్పూ కొబ్బరికాయలనుయుక్తముగా తృప్తిపరుస్తా.

పో—ఛీ! భడవా! అసలు నాకు ముఖ్యమైనది చెల్లిస్తానని చెప్పనే చెప్ప వేలనురా.

భైర—సారాయా.

పో—ఊ.

భైర—తెప్పిస్తాగా.

పో—ఆలస్యమైతే తోకే జాడిస్తాగా.

భైర—సామీప్యములో వుంటేగా.

పో—లేకపోతే స్వామివారి ముద్రయినా చెల్లించాలెగా.

భైర—ఐతే చెల్లిస్తాగా.

పో—సరే చెల్లించు.

భైర—ఇదిగో ఇది పుచ్చుకొని సంతోషించిపోండి.

పో—మంచిది. రేపు నాపేరిట పేదరిట సమారాధన చేయాలిసుమా.

భైర—చిత్తం.

పో—అట్లా చెయ్యకపోతే మానాన్నగారితో చెప్పి నీకు యివ్వవలసిన వరాలు యివ్వకుండా చేయుడమే కాకుండా నీడొక్క చెక్కే యిస్తా. కాగితె పోతున్నా పోతున్నా.

భైర—ధన్యోస్మి. (అదృశ్యుడగును.)

తెర వ్రాలును.

ద్వితీయ రంగం.

---

(సీత విచారిస్తూ నొకధర్మసత్రంలో కూర్చొని)

ఆహా నాజీవితమంతయూ దుఃఖమయమేకదా భగవంతుడా నన్నేల సృజించితివి. సృజించితివి పో నా కాయుర్దాయమేల నధికముగా పోయుచుంటివయ్యా! జగద్రక్షకా దాన్యవృత్తిచే జీవింతమని తలంచితినేగాని కామాతురుడైన నన్నీరీతి బాధించి నాకు రావలసిన బత్తెముకూడా యివ్వక నన్నవమానపరచి వెడల నడిపించుమని కలనైనా తలంపనైతినికదా. చివరకు ముక్కుపచ్చలారని పసిబిడ్డను వాసిగల కుటుంబమున జన్మించిన వుత్రుని మధూకరవృత్తికి నలవాటు పరచవలసివచ్చినది. ఈ పాడుపొట్టకు యెట్టినీచవృత్తులు చేయాలసొచ్చింది.

బాబు—(ప్రవేశిస్తూ) అమ్మా! అమ్మా.

సీత—నాతండ్రీ! నాముద్దులయ్యా వొచ్చావా నీకొరకే యెదురు తెన్నులు చూస్తున్నాను.

బాబు—మరెందుకమ్మా యేడుస్తున్నావు.

సీత—నీకోసరమే బాబూ.

బాబు—నాకోసర మెందుకమ్మా! నే నేమి చేశానమ్మా.

సీత—ఆలశ్యం చేశావని.

బాబు—ఇక ఆలశ్యం చేయనుగా.

సీత—సరే ఐతే ఇక విచారించాలసిన అగత్యం నా కింకే మున్నది బాబూ నీకీ దుస్తులు యెవ్వ రిచ్చారయ్యా.

బాబు—మనకు ఒకనాడు కానుపించి మాయింటికి రా బాబూ అని నన్ను ముద్దుపెట్టుకోని పోలేదూ. ఆయమ్మా ఆయమ్మ యింట్లో వున్నాయనా కలసి నాపాటకు మెచ్చుకొని నాకివి కొనిచ్చారమ్మా — ఆయన చాలా మంచివాడమ్మా! ఆయమ్మకూడా చాలా మంచిది. నన్నుచూచి ఆయిరువురు యెంతమురిసిపోతారనుకున్నావు. నాకు వలసినవన్నీ ఇక ముందు వారే యిస్తారుట. చదువుకుంటే చదువుకూడా ఉచితంగా వారే చెప్పిస్తారుట. పైగా నాచెయ్యి చూచి సంగీతసాహిత్యాలల్లో నీకు మించిన చెయ్యి వుండదు బాబూ అని యెన్నోసార్లు యీఅర చేతుల్ని ముద్దులచే కడిగివేశారమ్మా. మనము రోజూ పూజ చేసుకొనే నాయన బొమ్మ లేదూ.

సీత—ఔను ఇదిగో ఇక్కడనే వున్నది.

బాబు—(చూచి) అంతా యీబొమ్మమాదిరిగానే వుంటాడమ్మా ఆయన.

సీత—నిజమా! నిజమా! నాబుల్లిబాబూ! నాబుజ్జిబాబూ ఎంత కమ్మంగా చెప్పుతున్నావురా తండ్రీ.

బాబు—నిజమేనమ్మా ఆవంతయినా భేదంలేదమ్మా —

సీత—ఏమో మానవుని పోలిన మానవు లుండకూడదూ. (తనలో)

బాబు—అదికూడా, గాక ఆయనకూడా అస్తమానం నీలాగుంటిబొమ్మను పొట్టమీద పెట్టుకోని చూసుకొంటూ అప్పుడప్పుడు వెక్కి-వెక్కి యేడుస్తాడుకూడా నమ్మా పైగా పిచ్చివాడులాగా ఆబొమ్మతో మాట్లాడుతాడు. హాసీతా అంటాడు. కళ్ళు కద్దుకుంటాడు. కన్నునిండా నీరుతోడి ఆవతానికే స్నానంకూడా చేయిస్తాడెంమకమ్మా.

సీత—ఇదంతా యదార్థమేనా బాబూ!

బాబు—సందేహ మావంటియూ లేదమ్మా. రోజూ కన్నులారా చూస్తున్నాదానినే నీకు చెప్పేస్తున్నా నమ్మా.

సీత—(కన్నీరువిడుస్తూ) ఏమో నన్ను పోలిన దురదృష్టవంతురాండ్రు యొందరు లేకుందురూ—

బాబు—(కళ్ళల్లోకి జాలిగాచూస్తు) ఎందుకమ్మా! మళ్ళా కన్నీరు నింపుతున్నావు. నాతల నీకన్నీటితో తడిసి ముద్దయిపోతున్నది.

సీత—స్నాన మాడించుటకు వేడినీరైనా కాచి యివ్వలేని కన్నతల్లులు యిట్లాగే వేడికన్నీటితో బుద్ధిశాలురగు పుత్రులకు తలకు పోస్తుంటారుట బాబూ! అట్లాగే నేనుకూడా నీకు వేడినీరు కాచి యివ్వలేనప్పుడు యేమిచేసేదీ మరి.

బాబు—ఉన్న కన్నీ రంతా నాకే తోడిపోస్తుంటే కన్నులు యెండిపోతే బాధ కాదమ్మా! నన్ను కనిపెట్టివుండేవి నీకన్ను లేగా.

సీత—లేదులే బాబూ లేదులే. అడుగ మరచితిని. ఇంకా నిన్నేమైనా అడిగినాడా.

బాబు—నీ కేమికావాలీ అని అడుగుతాడమ్మా!

సీత—నీకులగోత్రాదు లేమైనా అడిగినాడా?

బాబు—అడిగినాడుకాని నేనే చెప్పలేదు.

సీత—బాబూ నాదుఃఖారణ్యానికి వెన్నెల కాయిస్తున్నావు. చల్లని

గాలికూడా వీయిస్తున్నావు. వునాదులు కట్టిస్తున్నావు. ఇక భవనాలనీ పట్నాలనీ కట్టించడమే తరువాయి (అని ముద్దులు పెట్టుకొనుచుండ తెరవాలును.)

## చతుర్థరంగం.

---

రామం—సీతను విడనాడి సుమారు యిప్పటి కేడెనిమిది వత్సరాల కాలపరిమితి దాటినది. పిల్లవాడు కల్గినాడనియు తరువాత తాత దివంగతుడైనాడనియు మన్మధుడు నున్మత్తుడై దేశాల పాలై పోవుటయేగాక సీతకూడా పుత్రునితోనహా దేశమ్మ కాకినిదైపోయినదనియూ గిరిరావు నాకు అప్పుడప్పుడు అక్కడ జరిగే సమాచారాదుల లేఖరూపముగా తెలియజేస్తు వుండే వాడు. ఇప్పుడు ఆయునకూడా లేఖలు వ్రాయకపోవటమే కాకుండా ఆయునజాడకూడా నాకు బొత్తుగా తెలియుటలేదు. కటకటా ఇన్నివత్సరాలు జరిగిపోయినప్పటికీ సీత నన్ను వీడి పోలేదు. నిజంగా అది ద్రోహురాలే ఐతే దానిని నే నెందుకు మరచిపోకూడదూ—

తే. మరతుమన్నను మత్ప్రియ ♦ మఱవురాక
నిత్యమును మెట్టయెదుట తా ♦ నిలచినాథ
నామనోనాథ నాప్రాణ ♦ నాథ యనుచు
పుత్రుడునహా నాపాద ♦ పూజనలుపు.

తే. అనపరాధగు సీతపై ♦ యక్రమముగ
నిందమోపుచు నీరీతి ♦ కుందజేయు
యఘము సుమ్మని యస్మదీ ♦ యాత్మ యేలొ
పోరుచున్నది లోలోన ♦ ఘోరముగను.

తే. ఏమిసేయుదు నిపుడు నా ♦ కేదిదారి
సీతజాడలు నాకింక ♦ చిక్కుటెట్లు
చిక్కి దోదూయమానమై ♦ చిట్లుచున్న
యాత్మశాంతికి యెవ్వరు ♦ యభయమిత్రు.

రాజ్యం ప్రవేసించి—రామం! రామం!

రామం—(చూచి) రాజ్యం! అప్పుడే తిరిగి వొస్తున్నావేమి... ఇం చుక నావూళికి పోయివచ్చెద నంటినే.

రాజ్యం—నీవులేకుండా నేనొక్కదానినే పోవుట కిష్టము లేక వొచ్చే శాను రామం!

రామం—నావల్ల నీకు బాధ కలుగుతున్నప్పుడు నే నెందుకు నేపోతాను.

రాజ్యం—వలదు వలదు నీవుపోతే నాప్రాణము మొదలే పోతుంది.

రామం—నావల్ల నీకెట్టిబాధలుకూడా కలగటం లేదంటే వుంటాను.

రాజ్యం—నీవల్ల నాకెట్టిబాధలూ లేవు కాని—

రామం—అదిగో మరల కానీ అని శామాతో నరిపెట్టితివి.

రాజ్యం—కాని మనయిద్దరమూ యేకమైనచో మనయానందమునకు మేరకలదా రామం!

ఉ. నీవు నవీనదివ్యనవ ♦ నీతమనోజ్ఞవికాసతోషన
ద్భావనుగానచంద్రికవు ♦ పక్కన నేను కవిత్వసారసం
జీవసుఖాంబుధంబిడుచు ♦ చిత్తవికాసము కూర్చుచంద్రికా
నీవును నేను యేకమయి ♦ నిల్చిన స్వర్గము నిర్గమింతమే.

రామం—రాజ్యం! సోదరీప్రేమతో యెంతటిసౌఖ్యమైననూ పొరకొన గలము.

రాజ్యం—రామం అది కల్లమాట. ఇంకనూ యిటు వినుము.

ఉ. నీవు రచింప కీర్తనలు ♦ ని న్నలరింపగ నేను పాడెదన్
నీవు నటుండవైన యెడ ♦ నీవలెనే నటివేష మేసెదన్
నీవొక శిల్పకారి వవ ♦ నీకృపచేతను శిల్పి నయ్యెదన్
నీవును నేను నేకమయి ♦ నిల్చిన రెండవస్వర్గ మేలమే.

రామం—సృష్టిలో సోదరసోదరీమణుల ప్రేమయే నిరంతరానంద దివ్యామృతప్రవాహవాహినిలో తేలి యాడింపజేయునది. నేను కోరునది నీవు అనుసరింపవలసినదీకూడా తెలుసునా అప్పుడు స్వర్గమే కాదు మహాస్వర్గమునుకూడా యేల గలుగుదుము.

రాజ్యం—రామం! శారీరకముగా! మానసికముగా సత్యధర్మాదు లొకదానితో నొకటి మిళితమై యున్నట్లు స్త్రీపురుషు లేకమై తేనే గాని నూతన మహాస్వర్గాన్ని సృష్టింపలేరు.

చ. ఇరువుర మేకమౌచు కడు ♦ యింపుగ పాడిన మేరుమందరుల్
కరగియు కాల్వలౌచు కల ♦ కాలము యింకక కృష్ణరీతి యీ
వరమనుపూజ్యభూములకు ♦ బాగుగ పారుచు జీవకోటికిన్
కరువుల కాటకంబులను ♦ కన్పడ నీకను శాంతి గూర్పమే.

కావున అనుగ్రహింపుము.

రామం—రాజ్యం! బాధితహృదయుడనగు నన్ను పిచ్చియీరీతిగా బాధింపక యించుక దినపత్రిక నన్నా చదువకూడదూ హాయిగా వింటాను.

రాజ్యం—మీ కెందుకు నాపై అంతటి విసుకుకలగటం సరే చెయ్యమన్నపనే చేస్తాను మరివినండి.

రామం—బుద్ధిమంతురాండ్రు కుండవలసిన లక్షణాలిట్టివే కాబట్టి చదువు.

రాజ్యం—(చదువుతూ) వినండి విశాఖపట్నంలో వింతవర్తమాన వైఫల్యం.

రామం—ఏమిటీ వింత ప్రమాదమూ.

రాజ్యం—ఔను. నిన్నటిరోజున ఒకయువకుండు ఒక లేఖను వ్రాసి తన దుస్తులతో నహా నముద్రపుటొడ్డున పెట్టి తాను నముద్రగర్భమున జొరబడినాడు. ఆదృశ్యమును చానలపట్టువా డొకడు చూచి తక్షణం వానిని నంరక్షించినాడు. ప్రాణభయము కూడా తప్పిపోయినది. ఇప్పుడు విశాఖపట్నపు వుచితవైద్యశాలలో చికిత్సపొందుతున్నాడు. ఆలేఖసారాంశ మేమనగా— ఓరామమూ నాఅంత్యసందేశం బేమన సీత అపవిత్రురాలు, అప్రతిష్టాపరురాలు, అపభ్రంశురాలూ కాదు. అమాయకురాలు. అతిసున్నితహృదయురాలు, మహాపతివ్రత కాన నీవు చేయుచున్న అగ్నిపరీక్షల నికనైన నుపసంహరించుకొని సీతను నంరక్షించుకొనుము. సీతనిమిత్తమై నాప్రాణముల బలిగా నొడ్డనంతకాలమూ నీవు యథార్థమును గ్రహించుకోజాలవేమోనని తలంచి యిట్లు చేసితిని. పైగా నాకొరకు విచారించువా రెవ్వరున్నారూ ఒక్క సీతయేగా. ఆమెకు విచారము తప్పగలందులకేగా నేనీ యాత్మహత్య చేసుకొన గడంగితిని. కాన యికనైనా మీరిరువురూ ఆనందశాంతాదులు కలుసుకొని జివిస్తున్నట్లు యేకమై సుఖింపండి. ఇట్లు,

సీత ప్రియసోదరుడు 'మన్మథరావు.'

అని యున్నది గనుక వారితరఫువా రెవ్వరైన వచ్చి తీసికొని పోవచ్చునని తెలియజేయడమైనది.

రామం—హా మన్మథా! నీయెడ నేనెట్టి దొసగుచేసితి నోయీ.

రాజ్యం—రామం! నీనేత్రము లట్లు యరుణములై యశ్రుపూరితములై పోయినవేలా? నీహృదయ మెందుల కట్లుకంపించి పోవుచున్నది.

రామం—అమాయకులకు అగచాట్లు కల్పించినందులకు.

రాజ్యం—మీమాటలు నాకేమీ అర్థం కావడం లేదు.

రామం—ఏమని చెప్పేది నీకు రాజ్యం! ఆమానవున కిన్ని కష్టాలు కల్పించినది యీమానవాధముడే. అమాయకురాలగు సీతను అనుమాన పెనుభూతావేశమువలన మాతృదేవి హితోపదేశమునైననూ వరకుగొనక దురంత దుస్సహ దుర్నిరీక్ష్య దుర్భర ఘోరాలు ఘోర కష్టపరంపరల కాహుతులుగా నొప్పగించిన కలుషాపకారు డీనూత్నరాముడే రాజ్యం! అబ్బా! నాతల బరువెక్కుతున్నది నాహృదయము బండపారిపోయినది. నా కడుపులో శతసహస్రసముంగలికత్తులు కదలిపోవుచున్నవి. స్వయంకృతాపరాధము.

చ. నిరుపమశీల జానకిపయి ♦ నిష్కరుణుండను నీతిదూరుడన్
భరమగు నిందమోపి యెడ ♦ బాపితి పుత్రినికూడ జూడకే
ధరవయి నున్నదో యిపుడు ♦ దారుణనిందపిశాచికుక్షిలో
జొరబడి సొక్కి సోలి పతి ♦ జోలియు సైతము లేక కూలెనో.

హా మన్మథా! విపుల విషాద విషఘట్టములో నిన్ను మట్టుపెట్టిన యీపాషాణహృదయుని శపింపక క్షమింపగలవా తండ్రీ! ఈజారమయ ప్రపంచమున నీయట్టియాదర్శకపురుషు లింకా యేకొందరో వుండుటచేతనే సూర్యచంద్రాదులు గతులు తప్పకుండిరి.

రాజ్యం—రామం! ప్రాణభయము తప్పినదని యనున్నదికదా ఇక మీరింత విచారింప నక్కరలేదు. ఇక నావిచారముకూడా సన్నగిల్లుచున్నది.

రామం—రాజ్యం! మన్మథరావున కెట్లున్నదో శీఘ్రమే తెలుపుడని తంతియిచ్చి రాగలవా.

రాజ్యం—అనవసరముగా తంతి యెందుకూ తీసుకొని వచ్చుటకు మనిషినే పంపి వచ్చెదను.

రామం—రాజ్యం. నీకెంతయో పుణ్యముండును. అతిశీఘ్రముగా కావలసినంత అర్థమిచ్చి తీసికొనివచ్చుటకు పంపి రమ్ము.

రాజ్యం—సందేహమా. రేపీపాటికి రానే వొస్తారు. జాగ్రత్త నేను మనిషిని పంపించి యివ్వాడే వస్తాను. (అని నిష్క్రమించును)

రామం—(తనలో) సీతా.

తే. ఎక్కడుంటివో యెంతగా ♦ క్రుక్కినావో
అన్నపానాదులును లేక ♦ యలమటించి
పుత్రుతోగూడ తుదకు యీ ♦ పుడమివీడి
యాదిసీతకు జెప్పగా ♦ యరగినావో.

తే. ఎంత ఘోషించి ఘోషించి ♦ స్వాంతమందు
నన్ను దూరుచు కడకు నీ ♦ కన్నసుతుని
యెవరిచేతుల కందించి ♦ యేగినావో
కాక వుంటివో కష్టాల ♦ కాంతవాడిలో.

తే. నిన్ను యపనింద కెరజేసి ♦ యున్నఖలుని
శావదగ్ధుని జేయక ♦ శాంతముగను
కటికిదారిద్ర్య రాకాసి ♦ కాళ్లకడను
పుత్రుతోగూడ యెట్లుండ ♦ వూనినావు.

తే. అమితగారాబమున నిన్ను ♦ యక్కటకట
పెంచిపెద్దగ జేసి యీ ♦ పెంకె కిచ్చి
నట్టిమీతాత నన్నెట్లు ♦ తిట్టకుండ
యస్తమించెను నీపైని ♦ యాశలొదలి.

తే. ఒక్కగా నొక్క యీచుక్క • దక్కె నాకు
దిక్కులే రింక నీకన్న • దీనురాల
కనుచు నాకొప్పగించిన • ఆంధ్రమణిని
తాతగారినే మ్రింగితి • దారుణముగ.

బాబు—(పాటతో ప్రవేశం) పాట.

స్త్రీలదృష్టి లేకా రామా
సీతను విడతువె శ్రీధామా ॥స్త్రీ॥
ఏమి ధర్మ మిది ఏమి పుణ్యమిది శ్యామా
ఏలపీడితివో భీమా ॥స్త్రీ॥
అన్ని యెరిగిన గణ్యుడవని నిన్
మిన్నగ నమ్మిన చిన్నది రామా
ద్రోహము చేయుట దోషము నీ కది లేమా ॥స్త్రీ॥

రామం—(కన్నీటితో) బాబూ! ఎంతకమ్మగా నున్నదోయ్ ఆపాట.

బాబు—మావంశములో పుట్టినవారు పుట్టబోయేవారుకూడా అపర గానతుంబురులవలె యిటువంటిపాటలు తల్లిగర్భాలల్లో నేర్చుకొనే పుడతారుట.

రామం—నీవు యీపాట పాడుతూవుంటే నా కెందుకో ఆనందశోకాదులు రెండుకూడా వస్తాయిసిస్తుంటాయి.

బాబు—అంటే పాటలో లీనమైపోయి మిమ్ములనుకూడా లీనము చేసుకోగలుగుతున్నా నన్నమాట.

రామం—విందామంటే వినాలేను. మానేతామంటే మానెయ్యాలేను.

బాబు—అంటే పాపకృత్యాలు చేయకూడదూ అని అనుకొని చేస్తువుండేవాడిలాగా వుంటుందన్నమాట!

రామం—ఔను కానీ నీ కీపాటలు యెవరు నేర్పిరి బాబూ.

బాబు—మామామయ్యగారు నేర్పారు. అస్తమానం ఆయనగారు
కూడా యీపాటలే పాడుతూ నాచేతకూడా పాడించేవారు.

రామం—ఇప్పుడున్నారా—?

బాబు—లేదు. మానాన్నగారితో పాటు ఆయనగారినికూడా యేదో
వొకమాయభూతం లాక్కొనిపోయింది.

రామం—హరి! హరి! భూతమా.

బాబు—ఔను అనుమానభూతం.

రామం—నన్నే ననుకున్నాను. ఈప్రపంచంలో చాలామందిని యీ
డ్చుక పోతూవుంటుంది. కామాలి ఆపాడుభూతం.

బాబు—ఔను మంచిదాంపత్యాన్ని చూచి మాయదారి బ్రహ్మ
వోర్చుకోలేక యిటువంటి భూతాలనుప్రయోగంచేస్తుంటాడుట.

రామం—బాబూ! నీవు చెప్పేదంతా యదార్థమేనా?

బాబు—ఆపాడుబ్రహ్మ మానాన్నగారిపై ఘోరవికృతాకారధారిణాగు
యనుమానపిశుభూతాన్ని ప్రయోగం చేసేటప్పటికి మతి
పోయి మానాన్నగారు దేశాలపాలై పోయినాడు. ఆభూతం
ఆయనగుండెకాయను వుక్కుగుండెకాయగా మార్చిందిట.
ఆయనకన్నులను యినపకన్నులగా చేసిందిట. అందువల్ల ఆయ
నిపుడు కరుణాహీనుడు, దయారహితుడై పోయాడుట.

రామం—నన్ను చెయ్యలేదూ అట్లాగే ఆపాడుభూతం పాపభీతిలేని
వశుప్రాయునిగా చేసినది కామాలి.

బాబు—అంతటితో అది తృప్తిజెందక మాతాతగారిని పొట్టన పెట్టు
కొనిపోయింది. తదుపరి సదా మాక్షేమముకోసరమై తనయావ
శ్ఛక్తినీ వినియోగింపనున్న మా మామయ్యను మతిభ్రష్టు
నిగా చేసి మాకండగాకూడ లేకుండగా చేసివారేసింది. తుదకు
నన్నూ మాయమ్మనూ అష్టకష్టాలపెట్టుతూ నా కీముష్టిజోలె

చేతికిచ్చి పంపించింది. విన్నవారూ కన్నవారూ మీవలెనే కన్నీరు విడుస్తారు కాని మానాన్నగారిది ఉక్కుగుండెకాయ కావడంచేత పాషాణమతస్తావకులలో ప్రవ్రిధమ్ములై పోవుట చేత శోకించనే శోకించలేరుట. ఒక వేళ వేడుకకు శోకించినను కన్నీరు రానేరాదుట.

రామం—ఏమో తప్పుచేసి కప్పిపుచ్చుకొనువానివలె నున్నది నా యిప్పటిస్థితి. బాబూ నీపలుకులు వింటున్నకొలందియూ, లజ్జా భయశోకాదులు మూడూ మూడుశూలాలై గుచ్చుకపో తున్నది నామేనునకు. చాలించమందామా చేతం సమ్మతింపదు చెప్పమందామా నాచుట్టూ నిప్పులే.

బాబు—ఆయనకు కన్నులు కలవుటగాని, నన్నూ మాయమ్మగారినీ చూడాలనంటే మాత్రం ఆకన్నులు బొత్తుగా కానుపించవట.

రామం—బాబూ నీవు చెప్పేమాటలు వింటుంటే నా కశాంతికరంగా వున్నప్పటికీ సుఖవంతంగానే వున్న ట్లనిపిస్తుంది మనస్సుకు.

బాబు—ఆయనకు చెవులున్నవిట కానీ మాదీనాలాపము లాచెవుల కసలే యెక్కవుట.

రామం—ఇవ్వన్నీ నీ కెవరు చెప్పిరి బాబూ.

బాబు—మాయమ్మ మహాపతివ్రతగనుక ఆయనగారిపై నేరాలుయే వొక్కనాడైనా నాతో చెప్పిన పాపాన పోలేదు. అడిగినా చెప్పదూ కూడా పైగా నాన్నగారి వుక్కుగుండెను బెండుగా చేసివస్తానంటే వొద్దువొద్దని కన్నీరు పెట్టుకొంటుంది కూడాను.

రామా—మరెవ్వరు చెప్పారూ?

బాబు—నన్నెటింగినవారూ, మాయమ్మగారి నెటింగినవారు, పెద్ద మనుజులైనవారు, దివ్యజ్ఞానము కలవారూ, యథార్థాన్ని తటచి తటచి తెలుసుకోగలిగినవారూ చెప్పుకొనుచుంటే విన్నమాట

లివ్వి. వింటూంటే యెందుకో మీరుకూడా మహావిలపిస్తున్నారే మానాన్నగారికి సోకిన ఘాలి మీకుకూడా యేమాత్రమైనా సోకిందా. పోనీయండి అంతకష్టంగావుంటే మానేస్తాలేండి.

రామం—(కన్నీటితో) ఆహా!

ఉ. ఈతనినోటి వెంటబడి ♦ యిత్తరి వెల్వడుచున్న పల్కులి
ప్పాతకకర్ణరంధ్రముల ♦ పడ్డకొలంది యనేకముల్కులై
కోతను కోయుచుండె నను ♦ కొంచెముకూడను నిల్వనీక యీ
జాతకు డెవ్వడా యితని ♦ జాడలుసైతము చెప్పడేటికో.

బాబు—ఏమిటో అలోచిస్తున్నారే. మాయమ్మ రోగపీడితురాలై బాధ పడుతున్నది. నే పోవాలి. త్వరగా మధూకరం పెట్టించరూ?

రామం—అట్లాగా బాబూ! ఐతే త్వరగా యీరూపాయిని తీసుకొనిపో.

బాబు—రూపా యెందుకూ మధూకరం కావాలిగానీ.

రామం—మధూకరం పెట్టుటకు ఈనాడు రాజ్యం పనిమీద యివ్వాడే బైటకుపోయింది కాన సంశయించక రూపాయను పట్టుకపో.

బాబు—రూపాయితీసుకుంటే మాయమ్మ వూరుకోదు బాబు.

రామం—భయంలేదు బాబూ తీసుకపోయి భోజనానికి ఖర్చుపెట్టు కొండి.

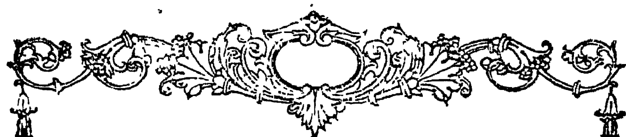
బాబు—చిత్తం.

రామం—మళ్లాయెప్పుడు వస్తావో.

బాబు—తప్పక సాయంకాలానికి వస్తాను. (నిష్క్రమించును.)

(తెర వాలును.)

---



ఓం

శ్రీవీరాంజనేయాయనమః.

# యథార్థము

## (లేక పతివ్రత)

---

### పంచమాంకము—ప్రథమరంగము.

---

భైరవశాస్త్రి పూజామందిరం.

భైర—శంకరా భవదీయాజ్ఞానుసారం నాయాస్తిపాస్తుల నన్నింటినీ దాన మిచ్చుకొంటిని కాన నాకు సాక్షాత్కరించి నన్ననుగ్రహింపవా రుద్రా.

పోష్టుజవానూ—(శంకరునిగా సాక్షాత్కరించి) శాస్త్రీ! వేసుకొన్నమాత్రమువనే మరల నీకు దర్శనమిచ్చాను. బాగా దర్శనంచేసుకో.

భైర—లింగా తమపునర్దర్శనభాగ్యం ఈమందభాగ్యునకబ్బినాతండ్రీ—

పో—శాస్త్రీ! నాఆజ్ఞలను శిరసా వహించి నెరవేర్చావా.

భైర—అక్షరాలా నెరవేర్చుకున్నాను లింగా.

పో—ఎవరెవరికి యెంతెంత దానమిచ్చావూ చెప్పవోయి భక్తాగ్రణీ.

భైర—భార్యాపుత్రాదులకు వున్నదంతా దానం చేసుకున్నాను లింగా.

పో—శ్రేష్ఠమైన పనే చేశావు. ఐతే అప్పులవాళ్ళకు పాతచెప్పులన్నా వొప్పగించావా అదీ లేదా.

భైర—లేదు మహాప్రభూ! మీదయవల్ల వాళ్ళకు పందుంపుల్ల కాదు కదా పూతికపుల్లకూడా వొప్పగింపలేదు.

పో—అగ్గిపుల్లలాగంటివాడివి నీవెందు కిస్తావూ నాకు నిజమైన భక్తుడ వంటే భైరవా నీవేనోయీ.

భైర—కనుకనే మీరు నాకు సాక్షాత్కరించారు. ఇంకో పుల్లాయకు అంతంతమాత్రముచేత కనుపిస్తారా. వరాలిస్తారా.

పో—అంతా బాగానేవున్నది మెచ్చుకొని లక్షవరాలు యిచ్చిపోయే వాడినేకాని ఒక్కరోతపని చేశావోయి.

భైర—రోతపనిని నే నెందుకు చేస్తాను.

పో—నీవు సీతను చెరచాలెనని తలంచడమే రోతపని.

భైర—ఈశుభవార్త మీ కెవరు చెప్పినారు లింగా.

పో—నాపుత్రుడు హనుమంతుడు జరిగినదంతా నా కొచ్చి చెప్పినాడు.

భైర—పొరపాటు క్షమింపమని లంచ మిచ్చుకొన్నానుగా.

పో—క్షమింపమని హనుమంతుని వేడుకొన్న ప్రయోజన మేమున్నదీ ఆమహాతల్లినే వేడుకుంటే ఆమె అనుగ్రహిస్తుంది. ఆమరుక్షణా నికే నేను ప్రత్యక్షపడి యివ్వాలసిన వరాలిచ్చి పోతా. కావున వెంటనే పోయి ఆమహాతల్లిపాదాలముందు వ్రాలుము.

భైర—చిత్తం లింగా. సత్వరమే పోవుచుంటిని.

(తెర వ్రాలును)

ద్వితీయ రంగం.

---

(రోగపీడితురాలైన సీత సత్రములో)

సీత—అనుమానపెనుభూతమునకు ఈప్రపంచ సంగ్రామ భీభత్సరూప ధారిణగు మహాభూతముకూడా తోడువడి తలవిరియ బోసు

కొని భూకంపం కలుగునేమో యనునట్లు తాండవం చేస్తున్నది. ఓసీ యనుమాన పెనుభూతమా నావంటి పేదకాపురకుటీరాలలో యెందుకు తాండవం సల్పుతావే మాయదారి మహాతాటక వోసీ!

సీ. అనుమానదయ్యమా ♦ యాసించి పతికి నా
కెడలుచావుచు మమ్ము ♦ యేకినావు
అనుమానభూతమా ♦ యాసించి మ మ్మిట్లు
కష్టసంద్రమునందు ♦ కలపినావు
అనుమానప్రేతమా ♦ యాసించి మితిలేని
యపనింద పైద్రోసి ♦ యాడినావు
అనుమానపాపిసీ ♦ యాసించి నిన్నహా
యలజేసి పీవెంతో ♦ యుబికినావు

తే. అష్టకష్టాదులను పెట్టి ♦ ముష్టియెత్తు
కొనెడి దుర్దశాప్రాప్తిపాల్చేసి ♦ గోడుపెట్టు
మింక నైనను బాసిపో ♦ కిట్లు నీవు
యాడుచుంటివె నీయాట ♦ లంతరింప.

బాబు—అమ్మా! అమ్మా!

సీత—వొచ్చావా బాబూ! మధూకరాన్ని తెచ్చావా.

బాబు—మధూకరాన్ని కాదమ్మా యీనాడు రూపాయి తీసుకొచ్చాను.

సీత... బాబూ రూపాయిని యెవ రిచ్చారూ.

బాబు—రాజ్యమ్మగారియింట్లో వున్నాయనే యిచ్చాడమ్మా.

సీత—ఎవ్వరినీ మోసపుచ్చి తీసుక రాలేదుకదా.

బాబు—లేదమ్మా నిజంగా అయనే యిచ్చాడమ్మా.

సీత—ఐతే సంతోషమే.

బాబు—ఇంకా విశేషంకూడా వున్నదమ్మా! వింటావా.

సీత—వింటాను వినుపించుబాబూ నీవాక్యామృతధారలచేతనే గా ఈ మాత్రమైనా జీవిస్తున్నానూ.

బాబు—ఆయనగారూ సీతను విడతువరామా అనుపాటను పాడుతూ వుంటే యెక్కి యెక్కి యేడుస్తా డెందుకమ్మా.

సీత—ఎందుకో నాకుమాత్రమేమి తెలుస్తుంది బాబూ.

బాబు—అమ్మా నాన్నవి ఆజానుబాహువులన్నావు కాదూ.

సీత—ఔను నీకుమలెనే ఆయనవికూడా ఆజానుబాహువులే.

బాబు—నా కీరూపాయి తీసుకోమని యిచ్చినవానివికూడా ఆజాను బాహువులే నమ్మా. అరవిందలోచనుడుకూడా కదూ నాన్న గారు—

సీత—ఔను.

బాబు—నీలమేఘశ్యాముడేనా.

సీత—ఔనౌను.

బాబు—ఐతే ఆయనగారుకూడా అరవిందలోచనుడూ నీలమేఘశ్యాముడూకూడా నమ్మా!

సీత—ఉండవచ్చు మీనాన్నగారి లాగంటివారే యెందుకుండకూడదు.

బాబు—ఆయనగారిని చూస్తే నాకెంతో హాయి. ఆయనగారు నన్ను ముట్టుకుంటే యింకా హాయి! ఆయనగారు నన్ను యెత్తుకోని ముద్దులు పెట్టుకొంటున్నప్పుడు కల్గు హాయి చెప్పడానికే నా కలవికూడా కాదేమి టమ్మా.

సీత—అంతహాయి నీ కెందుకు కలిగెనో నాకుమాత్రమెట్లు తెలుస్తుంది బాబూ.

బాబు—అమ్మా! నాన్న కనపడితే నీవు పలుకరిస్తావా.

సీత—ఎందుకు పలకరించనూ.

బాబు—నాతోపాటు ఆయనగారికికూడా అన్నం పెడతావా.

సీత—ఎందుకుపెట్టనూ నాబుజ్జతండ్రి మనకు ఆయనగాక భగవంతుడు మరెవ్వడున్నాడూ వారిని మనయిరువురమూ పూలతో పూజించాలికూడా.

బాబు—అమ్మా! ఆయనగారితో నీవు మాట్లాడిననూ, నేను మాట్లాడనమ్మా. చూపిస్తాకాని పూజించను.

సీత—బాబూ! తండ్రిని అట్లనకూడదు తప్పుకాదూ.

బాబు—మనల నీకష్టాల పాలుచేసిన తండ్రితోటి సిగ్గులేక తగుదునని నేనెట్లా మాట్లాడేదీ, యెట్లా పూజించేది.

సీత—వారు నిన్నేమి కష్టపెట్టెరిరా తండ్రీ.

బాబు—గర్భములో పడ్డదిమొదలుకొని ఈనాటివరకూ కష్టాలే పెడుతున్నారు.

సీత—హరి! హరి! ఎన్నడైన వారు నిన్నుకన్నారా, వల్లెత్తుమాటైనా అన్నారా.

బాబు—లేదమ్మా. నీవు జారిణివని లోకానికి చాట లేదటమ్మా.

సీత—ఆకష్టము నాకుకాని నీ కెందుకు బాబూ.

బాబు—నాకుగాక నీకా తల్లీ! నేను జారిణీపుత్రుడనా, నాజీవితమేగా కళంకంచేత పాడైపోయేది.

సీత—బాబూ! నేను పతివ్రతామతల్లికి జన్మించితిననే విశ్వాసం నీకున్నచాలును. తక్కిన ప్రపంచముతో నీకు నిమిత్తమేమున్నదీ!

బాబూ—అడవికి పోకుండా ప్రపంచంలోనే వున్నామూగా మరిమనం.

సీత—తండ్రీ నన్నా యేడాతులు యిసమిక్కిలిగా చదువుకొని వుట్టితివి. నీ కెవ్వరు సమాధాన మీయగలరూ వేళమించుచున్నది. అన్నం కలిపి పెట్టెదను లోనికి రమ్మా.

బాబు—ముందు నేను తిననమ్మా! తెచ్చినదంతా నాకడుపునకే తురిమి యరిమీ పెడుతూ నీడొక్క యెండ బెట్టుకొంటున్నావు.

సీత—నాబంగారుకొండగా నారత్నాల రాసిగా! రా. నాతండ్రిరా! నేనుకూడా నీతోపాటు కూర్చొని తింటాలే.

తెర వ్రాలును.

## తృతీయ రంగం.

---

(వీధి—గిరిరావు కుష్ఠుతో బాధపడుతూ ముష్టికి బయలుదేరును.)

గిరిరావు—అహా! నేటికి నే నొక దిక్కుమాలినవాని నై పోయితిని. పైగా చేతికి కుష్ఠుపుట్ట భ్రష్టాకారుడనై బిచ్చమడుగుకొనుటకు చిప్ప తీసుకొని గ్రామగ్రామానికి తిరగాలసిన గతి గట్టినది. చేసుకొన్నవారికి చేసుకొన్నంత మహాదేవాయని పాపఫలమును అనుభవింపవద్దూ. ఈజన్మమున చేసిన పాపము ఈజన్మముననే అనుభవింపవలసివచ్చినది. వేరే నరకమెందుకూ. ఏనోటితోటి సీత అపవిత్రురాలని అడ్డమైనకూతలూ కూసి వాసి పోగొట్టితినో ఆనోటికే పుండ్లు పుట్ట పురుగులు పడ్డవి. ఏచేతితోటి సీత జారిణీస్త్రీయని లేఖలు రామమునకు వ్రాశానో ఆచేతికే కుష్ఠు పుట్టినది. ఈపాడుమొదరష్టపుకుష్ఠుచేయియేగా నిరపరాధియగు మన్మధరావును అన్యాయముగ కొట్టినది. కనుకనే ఆయన శాపము నాకు తలిగి తీరినది. మన్మధా! మన్మధా! నిజముగా నీవు

మహోత్తముడవోయీ. నీయట్టి నత్యసంధుని నిర్మలహృద యుని, స్వార్థరహితవిశ్వ ప్రేమమయుని, త్యాగధనుని కొట్టిన యీపాపాత్మునకు తగిన శాపమే యిడినావు తండ్రీ! అనుభవింతును. హా ఆకలి. బాబూ ఆకలి. బాబులారా ధర్మమియ్యండి. తండ్రులారా ధర్మ మియ్యండి.

పో—(ప్రవేసించి) కుష్టురోగికి యెవరేస్తారోయ్ ముష్టి.

గిరి—పోష్టుజమానుగారూ! కనికరింవండి.

పో—ఛీ! ఛీ! నీముఖము చూచిన మహాపాపము పచ్చును. సీతారామ మన్మధులకు నీవుచేసిన అపకారమే యీరీతిగా నిన్ను శిక్షించి నది. అనుభవింపుము.

గిరి—జమానుగారూ! నిజముగా వారికి ద్రోహంచేశాను కాబట్టే అను భవించుచుంటిని. అనుగ్రహించి ధర్మమేయుండి.

పో—తూత్! కుష్టువాడివి మేము ముష్టి యివ్వము. (అని పోవును.)

గిరి—హా పరమేశ్వరా (మూర్ఛిల్లును.)

(తెర వ్రాలును.)

చతుర్థ రంగం.

---

(రామం యేకాంతంగా కూర్చోని).

రామం—ఆహా!

ఉ. బాలకు డాడినట్టి ప్రతి ♦ పల్కును శ్రద్ధగ విన్నచో యువే
శూలములౌచు గృచ్చుకొని ♦ క్రుక్కగ జేయుచు నన్ను మిక్కిలి

న్యాయంగ ద్రోహముచుండె కదా ♦ క్రూరవిచారమహాంబురాశిలో
తేలుచునో మునుంగుదునో ♦ తెల్ప నసాధ్యము లయ్యె నిత్తరిన్.

రాజ్యం—ప్రవేసించి రామం! రామం!

రామం—ఎందుకు రాజ్యం.

రాజ్యం—మన్మథరావుగారు వొస్తున్నారు.

రామం—ఏడీ! ఏడీ!

మన్మథుడు—ప్రవేశిస్తు సీత పతివ్రతేనా రామం.

రామం—ముమ్మాటికి నీ సీత పతివ్రత, నీవు సుగుణశీలుడవు.

మన్మ—ఇప్పటికైనా యథార్థాన్ని తెలుసుకో గలిగావా.

రామం—యథార్థాన్ని తెలుసుకోగలిగితిని మన్మథా! త్రికరణశుద్ధిగా నన్ను క్షమింపుము బావా! నావలన యెన్నెన్ని యగచాట్లకు లోనైపోతివి బావా!

ఉ. భారతజాతిఖ్యాతి నిలు ♦ వంశము పుట్టిన పుణ్యమూర్తివం
చాకయ లేకనే నధిక ♦ యోగ్యప్రహాదుర్విమభూతబోధచే
జారుసిగా తలంచి నిను ♦ చాల శ్రమింపగ జేసి యుంటినో
భూరిదయాసముద్ర దయ ♦ బూనుచు నన్ క్షమియించు మిప్పుడే.

మన్మ—బావా! ఇప్పటికైనా సీత మహాపతివ్రతయని తలంచుతావా. అట్లు తలంపకున్నచో మంగళాక్షరములతో యెంతరామాయణమును రచించుకోని హృదయాలయములో దాచుకున్నానో వగలచీల్చి చూపమంటావా.

రామం—వలదు. వలదు. ఇప్పటికే పాపాన్ని మూటగట్టుకొంటిని. ఇప్పుడు యింకా యెందుకు మూటగట్టుకోమంటావు మన్మథా.

రాజ్యం—(వోరకంట చూస్తు) (తనలో) ఓహో యేమి యీత్యాగధనుని స్థిరసంకల్పం...

ఉ. రాముడుకూడ చాలడు వ ♦ రాలగుణంబులు గల్గువీనికిన్
సోముడుకూడ తూగడు యు ♦ శోధను డీతనిముందు, వారెవా
నోముల నెన్నినోచి కనెనో ♦ తెలుగమ్మ వచింపనసాధ్యమీతనిన్
పేర్మిమీదికూడి తేలగల ♦ పెండ్ల మికెంతటి ధన్యురాలొకో.

బాబు—(ప్రవేసిస్తుపాట)

స్త్రాలదృష్టి లేకా రామా
మాసీతను విడతువె శ్యామా ॥నూ॥
ఏమి ధర్మమిది ఏమి పుణ్యమిది భీమా
ఏలవీడితివి సీతను భామా ॥నూ॥

మన్మ—(సంతోషాన్ని పట్టలేక బాబును కౌగలించుకోని) బాబూ నీ కీ పాట లెవ్వరు నేర్పారూ.

బాబు—మామామయ్యగారు నేర్పారు.

మన్మ—ఏమామయ్యా.

బాబు—మామామయ్యే.

మన్మ—మీమామయ్యగారుకూడా నామాదిరిగానే వుంటారా.

బాబు—ఏమో యెట్లాగుంటారో నే నెట్లు చెప్పగలుగుతానూ ఆయన గారు మమ్మ వీడిపోయి చాలా కాలమై పోయింది.

మన్మ—ఆయన పేరూ.

బాబు—మన్మధరావుగారు.

మన్మ—నీ కెవరు చెప్పారూ.

బాబు—మాఅమ్మ చెప్పింది.

రామం—మీయమ్మ పేరూ.

బాబు—మాఅమ్మ పేరుతో యేమి పనీ.

రామం—నన్నేందుకు బాధపెస్తావు చెప్పు తండ్రీ.

రాజ్యం—పోనియ్ ఆయనపదం చెప్పకపోతే చెప్పకపోయావు నాకు
చెప్పవూ.

బాబు—ఐతే చెప్పుతా సీత.

రామం—(ఆదుర్దాతో) సీతే.

మన్మ—నాసోదరి సీతే...

రామం—నేడెంత మధురోదయ మోయీ బాబూ యెంత మధురముగా
నున్నవోయీ ఆ రెండక్కరాలు.

తే. మధురమునకన్న మధురాతి ♦ మధురమౌచు
యున్నవా రెండుయక్కరా ♦ లన్న విన్న
ఎన్నిసారులు జపియింప ♦ నన్నిసార్లు
దేవతామృతసరసిలో ♦ తేలుచుందు.

రాజ్యం—మీనాన్న పేరూ.

బాబు—ఉక్కుగుండెకల రామం!

మన్మ—హా! యెన్నినాళ్ళకు మరల నిన్ను చూడగల్గితినోయీ
బుల్లిబాబూ.

రామం—హా తనయా.

తే. వాసిగాంచిన యార్యేల ♦ వారినెల్ల
పావనము చేయపుట్టిన ♦ భాస్కరుండ
వనగ చాల్నిన్ను యిన్నినా ♦ ళ్ళరయకుండ
నున్నదుష్టుని తండ్రిని ♦ నన్ను గనుము.

బాబు—చాలు! చాలు! నీవా నాకు తండ్రివి. నాతండ్రిగారిది వుక్కు-
గుండె. పాషాణాహృతం. ఆయనకళ్ళు యినపకళ్ళు. ఆయన
యినపమనిషి. ఆయనలో పాపభీతి లేదు. ఆయన గారివే నీ
వైతే నన్ను చూచి విచారపడగలవా. ఒకవేళ విచారపడ్డా
కన్నులనీరు పెట్టవు మరినీవు కన్నీరు కాల్వలుగా కారుస్తున్నా

వుగా—కాబట్టి నీవు నాతండ్రివి కావు. నీవెవ్వరివో నాకేమి తెలుస్తుంది? నన్నుమాత్రం ముట్టుకోపోకండి. అనవసరంగా అధికంగా మీరిట్టి కూడనిమాట లన్నప్పుడు మా మామయ్య మన్మధరావుగారే నాసమక్షములో నున్నట్లయితే యీపాటికి* మీబుఱ్ఱలు రామకీర్తనపాడేవే, బాలుడనై పోతిని కాబట్టి బ్రతికిపోతిరి. అదిన్నీగాక యీరాజ్యమ్మగారిని చూచి వోర్చుకోగలిగితిని. మీవంటివారికి తగదు. ఇటువంటివారని తెలిసినో లేక వచ్చితిని. ఇకరానూ రాకూడదూ.

(అని పారిపోవుచుండును.)

రాజ్యం—బాబూ! నే నున్నాగా పోకుము. పోకుము.

మన్మ—మాధవా! ఆగుము ఆగుము.

రామం—ఆలశ్య మెందుకూ మనంకూడా వేగమే పోదాంపదండి.

రాజ్యం—పదండి. తలుపులకు తాళాలువేసి నేనుకూడా వస్తాను.

(తెర వ్రాలును.)

## పంచమ రంగం.

---

సీత—

ఉ. ఓవరమేశ యీశ హర ♦ వోనిధిపావన పాపభంజనా
వోపరమాత్మ వోసుమన ♦ వోరజితాద్రినివాస శంకరా
నీపదపంకజమ్ములను ♦ నిత్యము గొల్చెడి బీదసీతపై
జూపవదేల నీకరుణ ♦ సుంతయుకూడను నాగభూషణా.

మధూకరమునకు పోయిన నాముద్దులయ్య యింకనూ రాకున్నాడే. ఏమి జరిగినదో కదా! నా కిం కేకీడు మూడనున్నదో

సీత—బాబూ! పితృదేవుని దూషింపవచ్చునా? మహాపాపము. కాబట్టి క్షమింపమని వేడుకొనుము.

బాబు—క్షమింపుము తండ్రీ! (అని పాదములకడ వ్రాలును) రామము ఆనందాశ్రువుల రాల్చుచూ చంకనెత్తుకొని ముద్దుల జూరకొనుచూ)

రామం—తండ్రీ! నిజముగా నేను కఠినాత్ముడనే నోయీ.

రాజ్యం—తక్కువవాడా. తండ్రికన్నా యేడాకులు యెనుమిక్కిలే చదువుకున్నాడు.

రామం—పైగా మేనమామగుణాలే మేనల్లున కబ్బినవి.

రాజ్యం—నాగుణా లెందు కబ్బుతాయీ. వంశమోవాడాలితో కోనన్నాడు.

గిరిరావు ప్రవేశించి—ఓసీతారామమన్మథులారా! ఈపాపాత్ముని ఈ గిరిరావును త్రికరణశుద్ధిగా క్షమింపండి. (కాళ్ళబడును)

మన్మ—అనుగ్రహింపబడితి లెమ్మా.

భైర...ప్రవేశించి—తల్లీ! సీతమ్మతల్లీ! నన్నుకూడా క్షమింపుతల్లీ! నాలో నున్న రాక్షసత్వాన్ని హనుమంతుడు సంహరించి నూతన సత్వం ప్రసాదించాడు.

పో—(ఈశ్వరుడుగా ప్రవేశించి) భైరవా! నీవిప్పటికి కృతార్థుడవైతివి.

భైర—లింగ, లింగ, లింగా తరించితిని.

పో—శాస్త్రిగారూ! ఈశ్వరావతారము, హనుమానవతారాదుల చూపించి మీకెంతయో ఆనందమును చేకూర్చినాను. గనుక పీర్ల పండుగ గనుక మామూళ్ళు అంతా యిచ్చారు అందరితో పాటు మీరుకూడా మీకు తోచింది తృణమో ఫణమో ఇస్తే సంతోషించి పోతా (నంటూ వేసుకొన్న డ్రస్సును వూడదీయుచుండ భైరవుడు చూచి కోపముతో)

భైర—ఓరీ దుష్టా నీవటరా యింతపనీ చేసింది.

పో—ఏమిచేశాను మహాప్రభో పీర్లపండుగగనుక వేషాలు వేసుకొచ్చాను.

భైర—ఇంకా మాట్లాడుతున్నావా మాయదుండాకోడకా మాయవేషాలేసి నన్ను మాయచేసి కొంప లార్పచూస్తావటరా తుచ్ఛుడా చూడిప్పుడు ని న్నేమి చేస్తానో!

సీత—శాస్త్రీ! ఆగ్రహించకు... నాధా! ఈభైరవశాస్త్రి నన్ను బలవంతముగా చెఱపతలంచుచుండ ఈపోష్టుజమ్మాసుగారివలన నే సంరక్షింపబడితిని. నిజముగా ఈతని నాపాలిటకు వీరాంజనేయునివలెనే ప్రత్యక్షపడి కాపాడినాడు కాబట్టి వీనికి మంచి బహుమాన మివ్వవలయును.

రామం—ఖాసీం! ఇదిగో వందరూపాలకాగితం పుచ్చుకో.

సీత—సంతోషమేనా.

పో—నిండా సంతోషం.

రామం—రాజ్యం!

రాజ్యం—ఎందుకు రామం.

రామం—సమయానికి వేదోక్తంగా వివాహం చేయించడానికి భైరవశాస్త్రిగారుకూడా పిలవకుండానే తయారై వొచ్చాడు.

రాజ్యం—ఎవరికీ.

రామం—మీాయిరువురికి సమ్మతమేనా?

రాజ్యం—సమ్మతమే.

రామం—శాస్త్రీ! వివాహామంటపము సిద్ధపరిపించుము.

సీత—పెండ్లికొడుకునకూ, పెండ్లికూతునకు మంగళస్నానాలు చేయించి పసుపుపారాయణాలు పెట్టమంటూరా.

రామం—ఇంకా సందేహామా త్వరగా కావాలి.

బాబు—నాన్నా! నాకు కూడా పెండ్లిచెయ్యి.

రామం—బాబూ. త్వరలోనే ఆడపిల్లను కనిస్తారులే మీఅత్తా మామయ్యలు.

మన్మ—మీనాయన మీ యమ్మను యింత సుఖపెట్టినాడుకదా ఇక నీవు కాని నాకూతురుని స్తే ఇంతకు మిమమిక్కిలే సుఖపెడతావు.

సీత……………రాజమ్మ పెండ్లికూతురాయెనే (అని పాడుచుండ)

తెర వ్రాలును.

—• మంగళహారతి •—

నిత్యహారతులివే యీశా
తావకీన మృదుమంగళాంఘ్రులకు ॥ని॥
భక్తత్రాణ ముక్తిప్రధానా గొనుము కర్పూరపు
హారతీ ॥ని॥

సర్వం సంపూర్ణము.

---

శాక్సపెస్, రాజమండ్రి.